

Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein
Zandvoort, gemeente Zandvoort

Argo 274

ARCHEOLOGENBUREAU ARGO

Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein Zandvoort, gemeente Zandvoort

Opdrachtgever:	Gemeente Zandvoort
Bevoegde overheid:	Gemeente Zandvoort
Deskundige namens bevoegde overheid:	G. van den Berg (gemeente Haarlem)
Gemeente:	Zandvoort
Plaats:	Zandvoort
Toponiem:	Watertorenplein
Onderzoeksmeldingsnummer.:	4926780100
Coördinaten:	96327,46 / 487337,50 (centrum)
Datum veldwerk:	5 november - 7 december 2020
Veldteam:	M. Baggerman, T. Kok, A. Médard & J. Vaars
Titel:	Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein Zandvoort, gemeente Zandvoort
Rapportnummer.:	Argo 274
Auteur(s):	T. Kok
Bijdrage(n):	L. Kleij (aardewerk en glas)
Illustraties:	T. Kok (tenzij anders vermeld)
Fotografie:	T. Kok (tenzij anders vermeld)
Opmaak:	T. Kok
Dataverwerking:	T. Kok
Datum uitgave:	maart 2021
Versienummer:	03
Goedkeuring door bevoegde overheid:	
Beheer en plaats projectdocumentatie:	Archeologenbureau Argo te Zaandam
Autorisatie:	J.P.L. Vaars (Archeologenbureau Argo)
ISSN:	1879-7091

Eventuele vragen over dit rapport kunnen aan de auteur worden gesteld via onderstaand mailadres: info@archeologenbureauargo.nl

Disclaimer:

Archeologenbureau Argo en de samensteller(s) van dit rapport kunnen niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele schade (direct of indirect danwel gevolgschade) voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Archeologenbureau Argo betracht de grootste zorgvuldigheid bij het uitvoeren van al haar onderzoeken. De aard van archeologisch onderzoek en in het bijzonder de steekproefsgewijze benadering die inherent is aan archeologisch vooronderzoek maakt het echter onmogelijk garanties te geven ten aanzien van de resultaten van dergelijk onderzoek.

© Archeologenbureau Argo

Archeologenbureau Argo
Symon Spiersweg 7-B14
1506 RZ Zaandam

075-6314418
info@archeologenbureauargo.nl
www.archeologenbureauargo.nl

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	4
2. Vooronderzoek en verwachting.....	6
2.1. Geo(morfo)logie (naar: Boon, 2020).....	6
2.2. Bewoningsgeschiedenis (naar: Burnier, 2015).....	6
2.3 Historisch kaartmateriaal.....	6
2.4. Verwachtingsmodel (uit: Boon, 2020).....	9
2.5. Booronderzoek.....	9
2.6. Onderzoeksvragen.....	10
3. Het onderzoek – resultaten.....	11
3.1. Werkwijze.....	11
3.2. Bodemopbouw.....	11
3.3. Sporen en structuren.....	15
3.4. Vondsten.....	19
3.4.1 Keramiek en glas (door: L. Kleij).....	19
5. Conclusie.....	22
6. Beantwoording onderzoeksvragen.....	26
7. Samenvatting, waardering en advies.....	27
8. Bronnen.....	30
8.1 Literatuur.....	30
8.2 Internetbronnen.....	30
8.3 Afbeeldingenlijst.....	30
Bijlage 1. Traject archeologische monumentenzorg: stappenplan.....	32
Bijlage 2. Tabel archeologische en geologische perioden.....	34
Bijlage 3. Proefsleuven.....	35
Bijlage 4. Sporenlijst.....	38
Bijlage 5. Vondstenlijst.....	39
Bijlage 6. Determinatielijst (Aardewerk).....	40
Bijlage 7. Determinatielijst (Glas).....	41

Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein Zandvoort, gemeente Zandvoort

1. Inleiding

In opdracht van de gemeente Zandvoort is door Archeologenbureau Argo van 12 januari tot en met 14 januari 2021 een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Het onderzochte plangebied betreft het Watertorenplein te Zandvoort, gemeente Zandvoort (afbeelding 1, afbeelding 2). Het plangebied betreft het plein ten noorden van de watertoren (ca. 4.362 m²). Het plein is momenteel nog in gebruik als parkeerplaats en bestaat uit verharding met tegels en klinkers.

Afbeelding 1. Het plangebied waar het archeologische proefsleuvenonderzoek is uitgevoerd op een uitsnede van een topografische kaart.

De aanleiding voor dit onderzoek is de geplande herontwikkeling van het terrein tot woningbouw. Ten behoeve van de funderingen zal tot ongeveer 1 m -mv (+11,2 m NAP) gegraven worden. Ten behoeve van de liftschacht zal tot ongeveer 1,4 m -mv (+10,8 m NAP) worden gegraven. Op basis van vooronderzoek, in de vorm van een bureauonderzoek (Boon, 2020) en een verkennend booronderzoek (Kok, 2020a) bleek dat de kans bestond dat bij de werkzaamheden eventueel aanwezige archeologische waarden bedreigd danwel vernietigd zouden worden.

Afbeelding 2. Het plangebied aan het Watertorenplein (foto richting het zuiden).

2. Vooronderzoek en verwachting

2.1. Geo(morfo)logie (naar: Boon, 2020)

Zandvoort ligt op duinen en duinvalleien; de Jonge Duinen. Deze duinen zijn ontstaan in de Late Middeleeuwen. De Jonge Duinen zijn gevormd op oude wallen en strandvlakten; de Oude Duinen, die in het achterland soms nog aan het oppervlak liggen. Deze strandwallen en -vlaktes zijn vanaf 5000 jaar geleden in een tijdsbestek van ongeveer 3000 jaar ontstaan, als gevolg van een minder snelle zeespiegelstijging. De ouderdom van de strandwallen neemt van oost naar west af. De westelijke strandwal, waar Zandvoort op ligt, is dus de jongste strandwal. Door verstuiwing van de strandwallen ontstonden duinen. Op de lager gelegen strandvlaktes vond veenvorming plaats. Na de Romeinse Tijd vond er bosgroei plaats op de Oude Duinen, waardoor ontkalking en podzolering optrad, vooral op de hellingen van de duinen. Door klimaatsverandering en menselijk handelen, zoals boskap en overbeweiding, ging in de 11^e en 12^e eeuw veel bos verloren. Hierdoor konden de Oude Duinen door Jong Duinzand overstoven worden. De top van deze strandwal en oude duinafzettingen ligt op ongeveer 6 meter +NAP en richting de kust neemt de hoogte verder af. Zandvoort ligt op duinen en duinvalleien; de Jonge Duinen. Deze duinen zijn ontstaan in de Late Middeleeuwen. De Jonge Duinen zijn gevormd op oude wallen en strandvlakten; de Oude Duinen, die in het achterland soms nog aan het oppervlak liggen. Deze strandwallen en -vlaktes zijn vanaf 5000 jaar geleden in een tijdsbestek van ongeveer 3000 jaar ontstaan, als gevolg van een minder snelle zeespiegelstijging. De ouderdom van de strandwallen neemt van oost naar west af. De westelijke strandwal, waar Zandvoort op ligt, is dus de jongste strandwal. Door verstuiwing van de strandwallen ontstonden duinen. Op de lager gelegen strandvlaktes vond veenvorming plaats. Na de Romeinse Tijd vond er bosgroei plaats op de Oude Duinen, waardoor ontkalking en podzolering optrad, vooral op de hellingen van de duinen. Door klimaatsverandering en menselijk handelen (zoals boskap en overbeweiding) ging in de 11^e en 12^e eeuw veel bos verloren. Hierdoor konden de Oude Duinen door Jong Duinzand overstoven worden. De top van deze strandwal en oude duinafzettingen ligt op ongeveer 6 meter +NAP en richting de kust neemt de hoogte verder af. De Geomorfologische kaart geeft de mate van reliëf en de vormen die in het landschap te onderscheiden zijn aan. Het plangebied ligt in bebouwd gebied. Ten westen van het plangebied ligt een landschap met zeestrandglooiing (eenheid 4H13). Dit is het strand. Ten noorden en zuiden van Zandvoort ligt een gebied met een combinatie van lage kustduinen met bijbehorende vlakten en laagten (eenheid 4L7) en hoge kustduinen met bijbehorende vlakten en laagten (eenheid 12C1). De bodems in het plangebied liggen in bebouwd gebied. Ten noorden en ten zuiden van het plangebied worden de bodems op de Bodemkaart getypeerd als kalkhoudende enkeerdgronden met matig fijn zand (eenheid Ez50A) en kalkhoudende duinvaaggronden met fijn zand (eenheid Zd20A). De bodems liggen in een gebied met duinvalleien en hoge duinen. De enkeerdgronden zijn ontstaan doordat men vanaf de 17^e eeuw de vochtige duinvalleien als landbouwgrond ging gebruiken. De bodem werd afgegraven totdat de planten het grondwater konden bereiken, geëgaliseerd en bemest met huisvuil. Ook werd er diep gespit, waardoor hier tegenwoordig een dikke bouwvoor aanwezig is. Op deze landjes werden voornamelijk aardappels gepoot. Een gedeelte van deze “aardappellandjes” is tegenwoordig in gebruik als volkstuin. Direct ten westen van het plangebied liggen tenslotte nog kalkhoudende vlakvaaggronden met matig fijn zand (eenheid Zn30A). Dit is het strand. Het strand is smal, steil en bevat plaatselijk schelpenbanken, muilen en zwinen.

2.2. Bewoningsgeschiedenis (naar: Burnier, 2015)

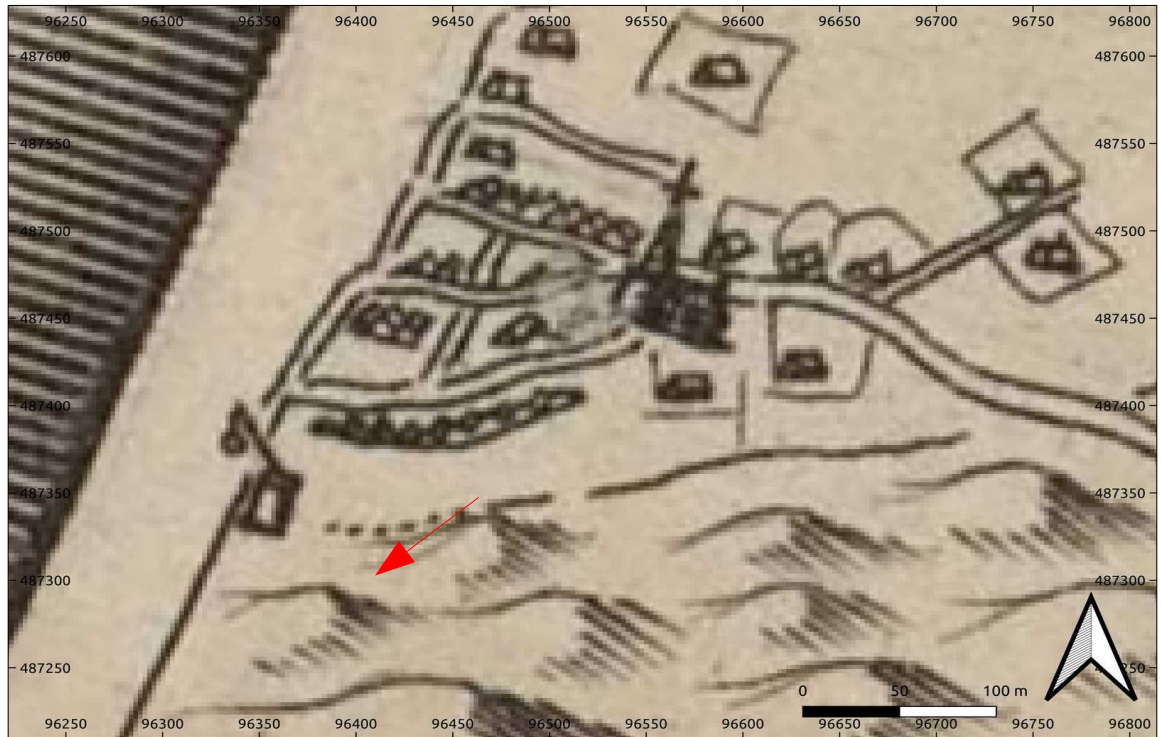
De vroegste vermelding van het huidige Zandvoort dateert uit de 14^e eeuw. Onderzoeken tonen aan dat de nederzetting wellicht al in de 12^e eeuw is ontstaan. De oorsprong van de in het centrum gelegen kerk dateert uit de beginfase van de nederzetting. In eerste instantie was er echter alleen sprake van een eenvoudige houten kerk en pas in een later stadium werd begonnen met de aanleg van een stenen kerk. Deze kerk werd in 1583, aan het begin van de Tachtigjarige oorlog, vernield. Pas aan het begin van de 17^e eeuw is de kerk weer compleet hersteld. In 1848 werd het kerkgebouw gesloopt en vervangen door nieuwbouw. Alleen de kerktoren bleef dit lot bespaard.

2.3 Historisch kaartmateriaal

Het oudste relevante kaartmateriaal waar het plangebied op te zien is, is de kaart van Dou uit 1647 (afbeelding 3). De kaart is echter zeer schematisch van opzet en de locatie van het plangebied is bij benadering aangegeven met een rode pijl. De vuurboet van Zandvoort is duidelijk te zien op deze kaart. Op de kaart van Van Velsen uit 1724 zien we dat het plangebied buiten de bebouwing van Zandvoort valt en midden in de duinen is gelegen (afbeelding 4). De kaart lijkt niet helemaal goed te georefereren te zijn. Het plangebied ligt te ver oostwaarts. Wel is de vuurboet zichtbaar ten westen van het plangebied, maar het kan niet met zekerheid worden gezegd aangezien de kaart niet goed is te georefereren. Aan het begin van de 19^e eeuw wordt Nederland zeer nauwkeurig ingemeten. Dit resulteert in de de Kadastrale Minuut uit 1811-1832. Op de minuutkaart is het gebied nog steeds onbebouwd (afbeelding 5). Het plangebied valt binnen percelen die volgens de bijbehorende tafels der grondeigenaren dienst doen als duin (nr. 222). Het belendende erf ten westen staat beschreven als erf (nr. 221) en beiden zijn in bezit van Willem Philip Barnaart; waar vermoedelijk de boulevard van Zandvoort naar vernoemd is. Ten opzichte van de kaart van 1724 klopt de Kadastrale Minuut aanzienlijk beter. Op de kaart uit het begin van de 19^e eeuw bevindt zich een vuurbaak, zoals in de aanwijzende tafels staat aangegeven, zich meer ten noordwesten van het plangebied (afbeelding 5, rode pijl). Deze is aan het begin van de 19^e eeuw hier

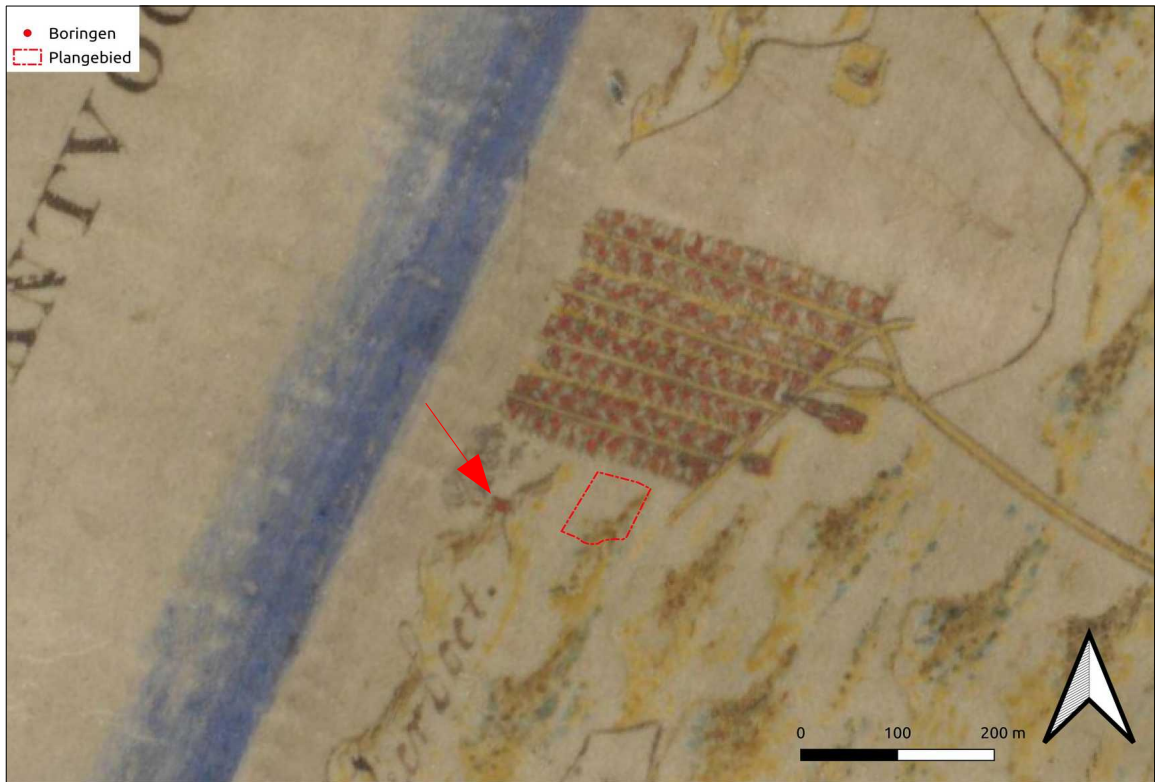
Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein Zandvoort, gemeente Zandvoort

gebouwd (Boon, 2020). Wel is een klein gebouwtje aanwezig op perceel 221 waarvan de functie niet staat aangegeven in de aanwijzende tafels (afbeelding 5, blauwe pijl). Op jonger kaartmateriaal uit 1886 is de vuurbaak niet meer zichtbaar. Ook het kleine gebouwtje ten westen van het plangebied is niet meer aanwezig. Zeer waarschijnlijk zijn beiden gesloopt. Wel is op dat moment een complex met gebouwen aanwezig binnen het plangebied (afbeelding 6). Om wat voor gebouwen het gaat is niet duidelijk, er zijn geen aanwijzende tafels beschikbaar.

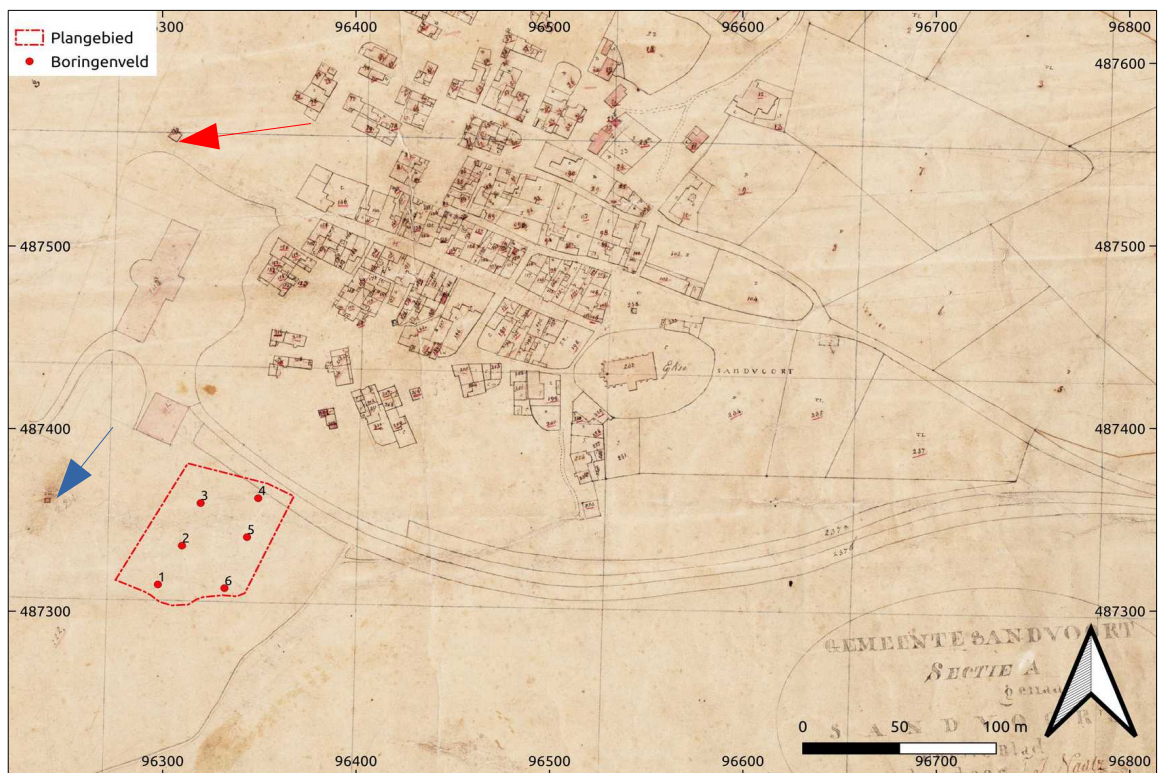

Afbeelding 3. De vermoedelijke locatie van het plangebied (rode pijl) op de kaart van Dou uit 1647.

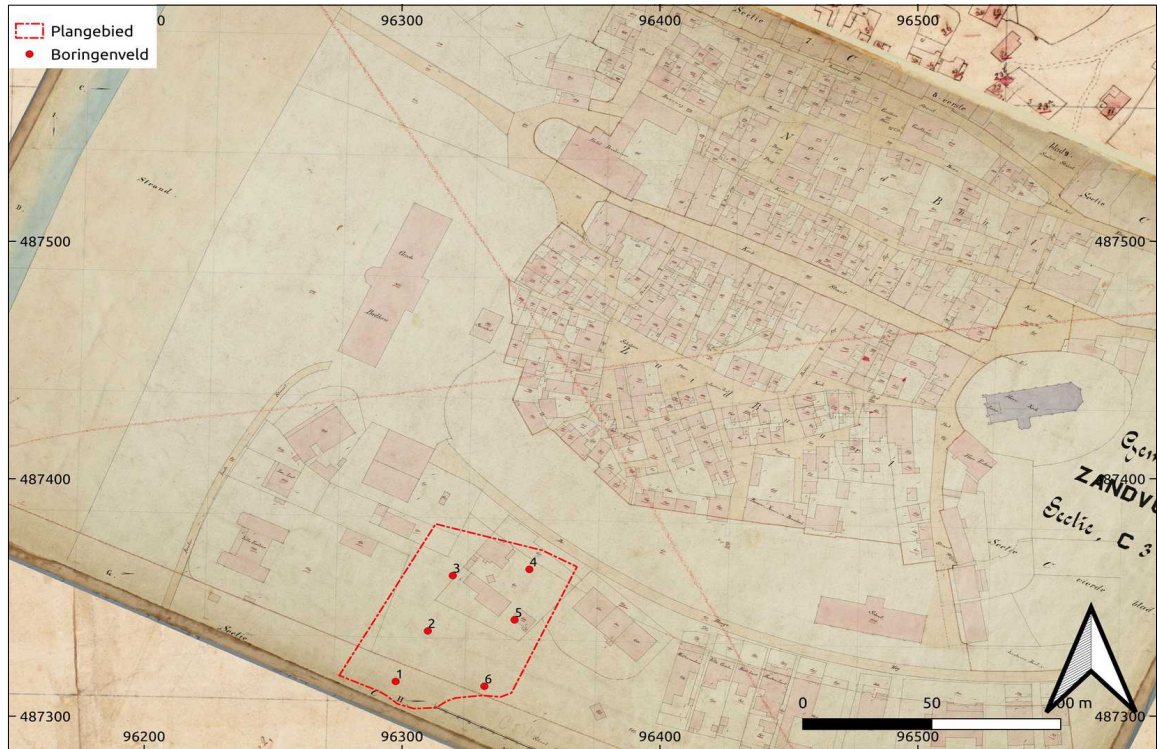
Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein Zandvoort, gemeente Zandvoort

Afbeelding 4. Het plangebied (rood omlijnd) geprojecteerd op de kaart uit 1724. De rode pijl geeft de vermoedelijke locatie van de vuurboet aan.

Afbeelding 5. Het plangebied (rood omlijnd) en de boringen weergegeven op de Kadastrale Minuut uit 1811-1832. Bij de rode pijl is de locatie van de vuurboet in het begin van de 19e eeuw aangegeven. De blauwe pijl duidt een klein gebouwtje met onduidelijke functie aan.

Afbeelding 6. Het plangebied en de boringen weergegeven op de kaart uit 1886. De vuurboet of vuurbaak ten noordwesten van het plangebied is niet meer aanwezig in het straatbeeld. Ook het kleine gebouwtje ten westen van het plangebied is dan verdwenen.

2.4. Verwachtingsmodel (uit: Boon, 2020)

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat het plangebied tot het begin van de 20^e eeuw uit duinland heeft bestaan waarin mogelijk aardappelveldjes waren aangelegd. De duinen waar Zandvoort op ligt zijn ontstaan in de 11^e eeuw. Onder deze Jonge Duinen zijn de Oude Duinen aanwezig. Ook hier kunnen bewoningssporen op aangetroffen worden. Onder het zand van de Jonge Duinen worden archeologische resten verwacht die dateren vanaf de Late IJzertijd tot en met de Vroege Middeleeuwen. De kans dat de Oude Duinen, waar deze oudere resten in kunnen worden verwacht, verstoord raken door de voorgenomen graafwerkzaamheden is zeer klein. Dit omdat het erboven gelegen pakket aan Jonge Duinen waarschijnlijk meters dik is.

In het Jonge Duinzand worden archeologische resten verwacht vanaf de Late Middeleeuwen, de stichtingsperiode van Zandvoort. De verwachting is echter dat de top van het Jonge Duinzand door activiteiten in moderne perioden in grote mate verstoord zal zijn. Bovendien ligt het plangebied net buiten de historische bewoningskern.

De kans bestaat dat er resten aanwezig zijn van de Vuurboet, uit de Late Middeleeuwen en/of begin van de Nieuwe Tijd. Op basis van de historische (kaart)informatie kan niet exact worden vastgesteld waar de vuurboet heeft gestaan. Er bestaat een kans dat deze zich binnen het plangebied in de ondergrond aanwezig is. Verder is er sprake van de aanwezigheid van een seinpost rond 1800 op dezelfde locatie als de voormalige vuurboet. Dit was een houten constructie, die waarschijnlijk niet of slechts zeer licht gefundeerd was. De kans dat hiervan nog resten in de ondergrond aanwezig zijn wordt niet zeer groot geacht.

2.5. Booronderzoek

Op basis van het bureauonderzoek (Baggerman, 2020) is er voor gekozen een aansluitend booronderzoek met zes boringen uit te laten voeren. Het doel van dit verkennend archeologisch booronderzoek was het in kaart brengen van het landschap en het vaststellen van de gaafheid van het bodemprofiel. Ook kon aan de hand van het booronderzoek de verwachting uit het bureauonderzoek worden getoetst en aangevuld.

Bij het booronderzoek (afbeelding 5 & 6) leek een relatief intact bodemprofiel aanwezig te zijn. Het plangebied bevindt zich, zoals verwacht, in de Jonge Duinen. De verwachting was dat in de duinen archeologisch relevante resten vanaf de Late Middeleeuwen aangetroffen konden worden. Tijdens het onderzoek is in enkele boringen een mogelijke akkerlaag aangetroffen.

Op basis van deze gegevens, verkregen uit de boringen en het vooronderzoek, werd geadviseerd het plangebied niet vrij te geven en de graafwerkzaamheden ten behoeve

Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein Zandvoort, gemeente Zandvoort

van de riolering archeologisch te begeleiden. Tijdens het onderzoek waren indicaties aangetroffen dat binnen het plangebied behoudenswaardige archeologische resten of lagen aanwezig konden zijn die verstoord zouden kunnen raken bij de geplande werkzaamheden. Om dit te kunnen toetsen, wordt geadviseerd een proefsleuvenonderzoek uit te voeren.

2.6. Onderzoeksvragen

Voor de uitvoering van het proefsleuvenonderzoek zijn de onderstaande onderzoeksvragen opgesteld (Baggerman & Vaars, 2020).

A. Algemeen

1. In welke mate is de bodem in het plangebied verstoord?
2. Beschrijf de aard en mate van verstoring en het verwachte effect hiervan op een eventuele vindplaats.
3. Hoe is de bodemopbouw (laagopeenvolging en bodemhorizonten)?
4. Zijn er aanwijzingen voor een archeologische vindplaats en zo ja, wat voor vindplaats betreft het?

B. Specifieke vragen indien een archeologische vindplaats wordt aangetroffen

5. Wat is de diepteligging, de dikte en de stratigrafische positie van de archeologische laag waarin de vindplaats en/of artefacten zijn aangetroffen?
6. Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig? Hoe is de conserveringstoestand? Wat is de typologische datering?
7. Zijn archeologische grondsporen aanwezig? Zo ja, wat is hun aard, datering, diepteligging, kwaliteit (gaafheid en conservering) en ruimtelijke verspreiding?
8. Bieden de vondsten, monsters en sporen een indicatie voor de sociaaleconomische klasse van de gebruikers van het pand?
9. Hoe verhoudt het vondstenspectrum zich dit tot andere opgravingen in de nabijheid en in de wijdere regio?
10. Wat is de relatie tussen de vindplaats en andere archeologische waarnemingen in de omgeving?
11. Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van de vuurboet binnen of in de nabijheid van het plangebied? Zo ja; kan aan de hand van de gevonden resten iets worden gezegd over de ouderdom en constructie hiervan?

C. Indien geen archeologische vondsten worden gedaan

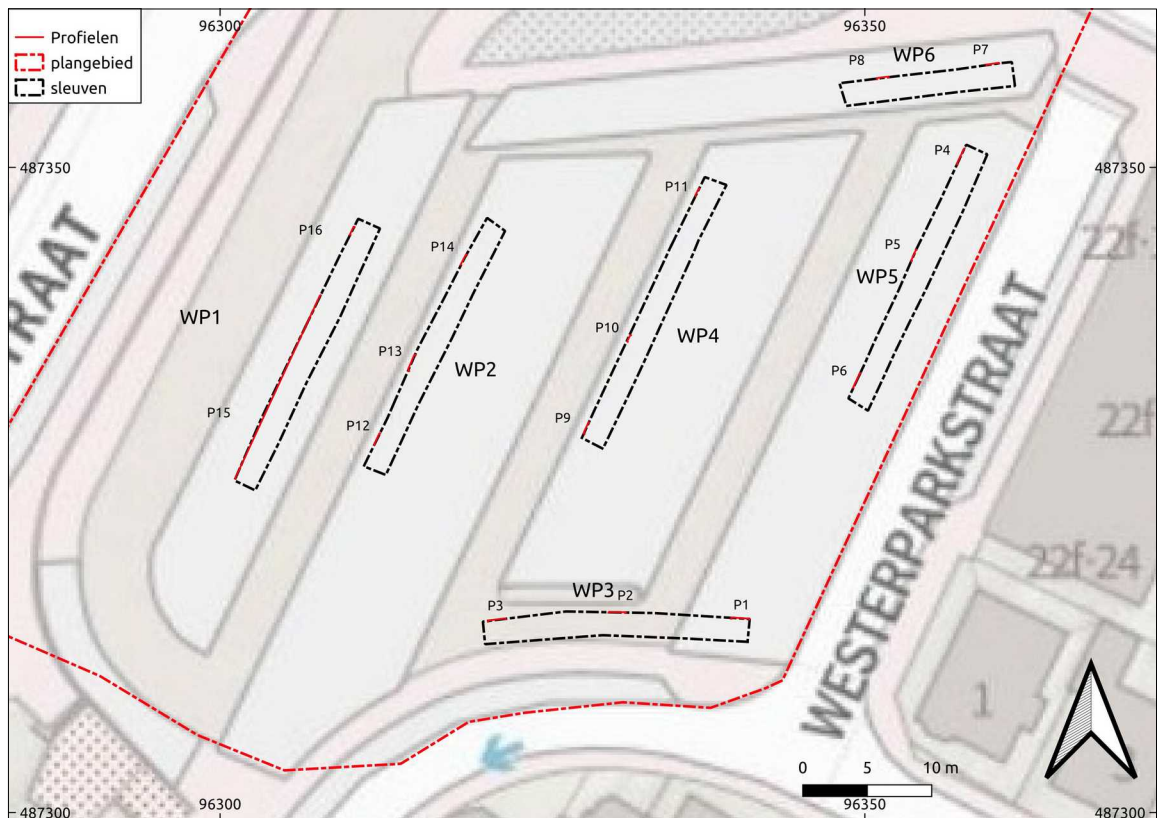
12. Is er een verklaring voor het ontbreken van archeologische resten in het plangebied?

3. Het onderzoek - resultaten

3.1. Werkwijze

In totaal zijn bij het veldwerk, conform het PvE, zes werkputten aangelegd (afbeelding 7).

Bij de graafwerkzaamheden is gebruik gemaakt van een gesloten graafbak van twee meter breed. Het maaiveld loopt sterk af richting het oosten. Aan de noordwesthoek van het plangebied is het maaiveld +12,8 m NAP; in het oosten is deze rond +11,5 m NAP. De diepte van de proefsleuven is aangelegd op een diepte waarop onverstoord duinzand werd aangetroffen of dat het niet verantwoord was dieper aan te leggen. De aanlegdiepte varieert tussen de 1,00 m -mv en 1,50 m -mv.

Afbeelding 7. Het plangebied en de locaties van de werkputten en profielen.

3.2. Bodemopbouw

In totaal zijn bij het proefsleuvenonderzoek zestien profielen gedocumenteerd (afbeelding 7, bijlage 3). Vijftien profielen hebben een lengte van een meter. Een van de profielen, profiel 15, heeft een lengte van 15,7 m. Aan de hand van deze profielen kan een beeld van de bodemopbouw binnen het plangebied worden opgesteld. Informatie uit de profielen wordt aangevuld met informatie verkregen bij de vlakbeschrijvingen.

Het plangebied is zoals verwacht in het PvE (Baggerman & Vaars, 2020) gelegen in een duingebied; de Jonge Duinen; S2000 (bijlage 4). Het betreft lichtbruin zwak siltig zand dat soms gelaagd is. Onverstoord duinzand is aangetroffen in werkput 1 (profiel 15), werkput 2 (profiel 12), werkput 3 (profielen 1, 2, 3), werkput 4 (profielen 9 en 10) en werkput 5 (profiel 6). De hoogte waarop het duinzand is aangetroffen varieert behoorlijk. Zo is het intacte duinzand in werkput 4 vrijwel direct onder het maaiveld aangetroffen op een hoogte van ongeveer +12,00 m NAP (0,10 m -mv, profiel 9, afbeelding 8). In andere profielen was het duinzand dieper aanwezig in de ondergrond. Zo is het in, eveneens, werkput 4 aangetroffen op +11,80 m NAP (0,60 m -mv, profiel 10, afbeelding 9). Dat de top niet altijd intact is ook in profiel 10 duidelijk te zien. Hier zijn de lagen duinzand en een vegetatielaag zichtbaar afgetopt door graafwerkzaamheden. Ook in profielen 4 en 5 in werkput 5 bleek de top van het duinzand niet meer aanwezig; hier waren verstoringen tot een diepte van ongeveer 1,50 m -mv (ca. +10,37 m NAP) aanwezig.

In de het duinzand S2000 zijn in profielen 9, 10, 12 en 15 verschillende vegetatiehorizonten S2001, 2002, 2003, 2004, 2005 en 2006 aangetroffen. Ook in het vlak van de werkputten 1, 2 en 4 zijn enkele van deze vegetatiehorizonten gedocumenteerd. Het betreft humeuze duinzandlaagjes van enkele centimeters dik op verschillende dieptes. Deze laagjes zijn veelal weer opnieuw overstoven geraakt met door de wind opgewaaid zand. De lagen in zowel het duinzand S2000 als de verschillende vegetatiehorizonten hebben een schuine gelaagdheid aflopend richting het noorden van het plangebied. Hieruit kan worden afgeleid dat het zuidelijke deel van het plangebied een hoger duin was en dat een laagte aanwezig was in het noorden van het plangebied. In profiel 9 van werkput 4 zijn deze vegetatiehorizonten al aanwezig op een

Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein Zandvoort, gemeente Zandvoort

diepte van 0,50 m -mv (ca. +11,60 m NAP). De lagen lopen af in noordelijke richting en zijn in het vlak van werkput 4 aanwezig op een diepte van 1,10 m -mv (ca. +11,00 m NAP). In het vlak van werkput 1 en werkput 2 zijn vegetatiehorizonten aanwezig op ongeveer dezelfde hoogte.

Het terrein binnen het plangebied is ooit opgehoogd. Op het Jonge Duinzand S2000 is een laag lichtbruin zwak siltig zand opgebracht. Dit pakket ophoogzand S1002 verschilt niet of nauwelijks van het Jonge Duinzand, maar de gelaagdheid ontbreekt grotendeels in deze laag. Ook zijn in het pakket bruine of grijze, humeuze vlekken aanwezig. Ook zijn in het pakket brokken baksteen aanwezig. De baksteen is veelal oranje van kleur en is ook zacht; hij kan met een nagel worden gekrast en met de hand worden gebroken. Zeer waarschijnlijk betreft het baksteen ouder dan de 18^e eeuw, maar dit kan niet met zekerheid worden vastgesteld. Het zand is mogelijk deels afkomstig van het strand dat zich zeer dichtbij bevindt. Dit kan worden afgeleid uit de in het pakket aanwezige 'pockets' met enkel schelpen; soms betreft het schelplagen. De hoeveelheid schelpen in het pakket varieert zeer sterk; bij het afgraven is de ene keer geen schelpenpakket afgegraven op het strand waar dit de andere keer wel het geval kan zijn geweest. Op het ophogingspakket is een oud loopniveau aanwezig. Het betreft ophogingslaag S2007. Deze bestaat uit een pakket met meerdere laagjes, steeds weer opnieuw overstoven laagjes grijsbruin zwak siltig zwak humeus zand met houtskoolbrokjes. Deze ophogingslaag S2007 is enkel in het vlak van werkput 1 aangetroffen, maar in meerdere profielen. De laag is zeker herkend in profiel 15 (werkput 1, afbeelding 11), maar zeer waarschijnlijk ook in profiel 11 (werkput, 4, afbeelding 10). Deze laag was aanwezig op een hoogte van +12,20 m NAP (0,40 m -mv) in profiel 15 in werkput 1. In hetzelfde profiel loopt dit loopniveau af richting het noorden; de top van de laag is acht meter verder aanwezig op een hoogte van +11,10 m NAP (1,60 m -mv). In profiel 11 in werkput 4 (afbeelding 10) was deze aanvankelijk niet herkend. Het lijkt er echter toch sterk op dat loopniveau S2007 hier ook aanwezig is. De top van de laag bevindt zich hier op een diepte van +11,60 m NAP (0,50 m -mv).

Boven het loopniveau S2007 is de jongere ophoging S1000 aanwezig. Het terrein is waarschijnlijk opgehoogd en geëgaliseerd voor de aanleg van het parkeerterrein in de 20^e eeuw. Het betreft eveneens lichtbruin of lichtgrijs zwak siltig duinzand. In de laag zijn brokken baksteen en betonnen delen aangetroffen (afbeelding 12). Deze jongste ophoging reikte tot in het vlak in werkput 1 (bijlage 3). Zeer waarschijnlijk bevond zich in de noordwestelijke hoek van het plangebied, en waarschijnlijk ook erbuiten, een laagte die moest worden opgehoogd. Sporen van een dergelijke laagte werd ook al vermoed op basis van het booronderzoek (Kok, 2020).

Afbeelding 8. Foto 14 van profiel 9 in werkput 4. De foto is genomen richting het westen.

Afbeelding 9. Foto van profiel 10 in werkput 4. De foto is genomen richting het westen.

Afbeelding 10. Foto 16 van profiel 11 in werkput 4. De foto is genomen richting het westen.

Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein Zandvoort, gemeente Zandvoort

Afbeelding 11. Foto van profiel 15 in werkput 1. De foto is genomen richting het noordwesten.

Afbeelding 12. Detailfoto van profiel 15 in werkput 1. Duidelijk is een brok beton zichtbaar in het profiel. Foto is genomen in westelijk richting. Op de foto is de top van het looppniveau zichtbaar met houtskoolbrokken. Boven deze laag is de ophoging uit de 20^e eeuw zichtbaar met het betonbrok.

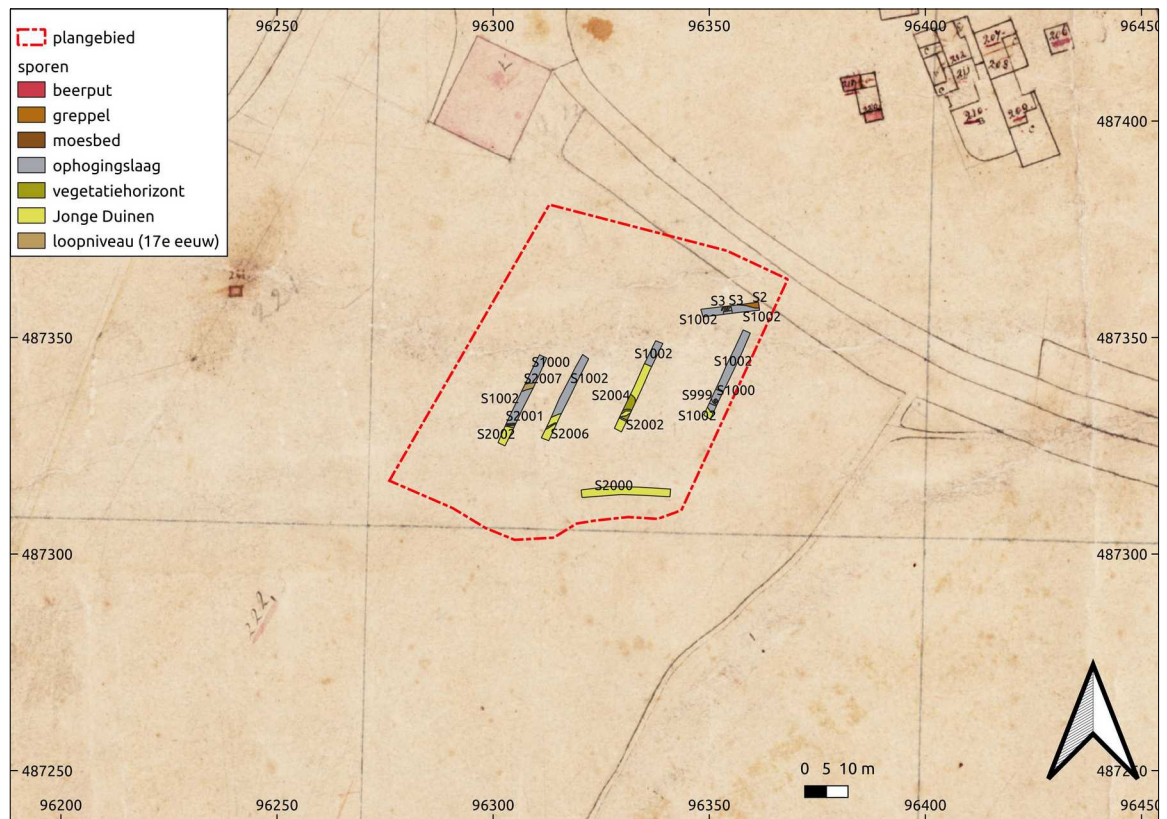
3.3. Sporen en structuren

Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn drie archeologisch sporen aangetroffen (bijlage 4). Het betreft een beerput S1, greppel S2 en drie moesbedden die hetzelfde spoornummer hebben gekregen S3. De beerput S1 is aangetroffen in werkput 5 (afbeelding 13). Deze bevond zich zeer ondiep ten opzichte van het maaiveld. Bij de aanleg van de werkput bleek een groot deel ervan tot 1,50 m diep te zijn verstoord. Dat de beerput wel bewaard is gebleven is zeer waarschijnlijk te verklaren door de aanwezigheid van een grote elektriciteitskabel die over de beerput heen lag. Wel was de beerput deels gesloopt voor de aanleg van diezelfde kabel; op de beerput was geen koepelgewelf meer aanwezig. Het formaat van de beerput was zeer klein. De put was opgebouwd uit hergebruikte en gebroken bakstenen van verschillende formaten. Ook was hij rommelig gebouwd. Bij de bouw was schelpkalkmortel gebruikt om de baksteen te voegen. Dat het gezien het kleine formaat geen waterput betrof, kan worden geconcludeerd aan de hand van de geringe diepte. Om het grondwater te kunnen bereiken zou de put zeer diep moeten reiken. De beerput reikte tot een diepte van +10,25 m NAP (1,50 m -mv). Dat het een beerput betrof kon worden opgemaakt uit het feit dat er humeuze lagen aanwezig waren binnen de put die werden afgewisseld met zand en mogelijk zijn de humeuze laagjes gecomposteerde beer. Uit enkele vullingen, waaronder de onderste humeuze laag, zijn vondsten afkomstig die de put kunnen dateren. Op basis van beschikbaar historisch kaartmateriaal kan worden aangenomen dat de beerput uit de 19^e eeuw dateert. Aan het begin van deze eeuw was binnen het plangebied nog geen bebouwing aanwezig waar de beerput bij zou kunnen behoren (afbeelding 14). Rond 1886 zijn er binnen het plangebied wel meerdere gebouwen aanwezig (afbeelding 15). Hoewel de beerput buiten het perceel valt, is het aannemelijk dat hij tot het erf van het dichtstbijzijnde gebouw drie meter ten noordwesten van de beerput behoort. Dat de beerput van na 1850 dateert wordt ook min of meer door het in de put aangetroffen aardewerk bevestigd. Fragmenten van een Europees porseleinen kannetje zijn aangetroffen in laag in de put. Deze dateren vermoedelijk uit de tweede helft van de 19^e of de eerste helft van de 20^e eeuw.

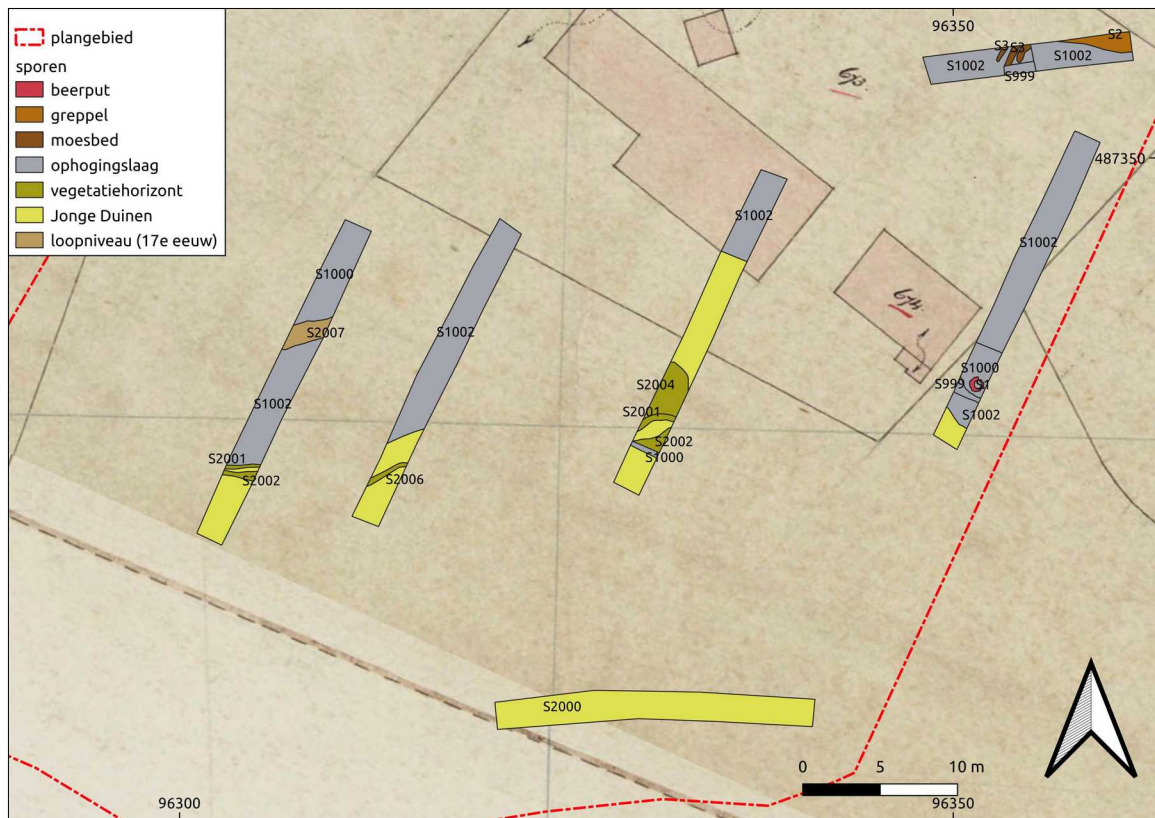

Afbeelding 13. Foto van de beerput S1. Links een foto van de ontgraven beerput voor deze werd open gebroken. Rechts de beerput na het openbreken.

Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein Zandvoort, gemeente Zandvoort

Afbeelding 14. De allesporenkaart afgebeeld op een uitsnede van de Kadastrale Minuut uit 1811-1832.

Afbeelding 15. De allesporenkaart afgebeeld op een uitsnede van de topografische kaart van Zandvoort uit 1886.

De greppel S2 is aangetroffen in werkput 6 (afbeelding 16). Deze was gevuld met grijsbruin zwak siltig zwak humeus zand. In de vulling van de greppel waren naast fragmenten aardewerk ook concentraties met baksteen en mortel aanwezig. De greppel loopt parallel aan de huidige Hoge Weg die al op de oudst beschikbare kaarten van de omgeving beschikbaar zijn. Ter hoogte van de greppel is op de Kadastrale Minuut 1811-1832 (afbeelding 14) en de topografische kaart uit 1886 (afbeelding 15) een perceelsgrens aangegeven, waarschijnlijk is greppel S2 deze perceelsgrens. Het aardewerk uit de demping van de greppel lijkt grotendeels uit de 17^e en 18^e eeuw te dateren. Waar het materiaal in de greppel vandaan komt is onduidelijk.

De moesbedden S3 staan haaks op de greppel S2. Zeer waarschijnlijk zijn ze gelijktijdig aanwezig binnen het plangebied. De moesbedden zijn gevuld met grijsbruin zwak siltig, zwak humeus zand met lichtbruine vlekken. Door humeus materiaal en mest toe te voegen aan het zand werd het mogelijk om in het zeer arme zand van de Jonge Duinen toch nog iets te kunnen telen. Mogelijk betreft het moesbedden voor het telen van aardappels zoals vaker voorkwam in het duingebied. In de sporen zijn ook fragmenten aardewerk aangetroffen waarvan het overgrote deel dateert uit de 18^e en 19^e eeuw, wat de gelijktijdigheid met greppel S2 ondersteunt.

Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein Zandvoort, gemeente Zandvoort

Afbeelding 16. Vlakfoto van werkput 6. In de rechterhoek is greppel S2 duidelijk zichtbaar.

3.4. Vondsten

3.4.1 Keramiek en glas (door: L. Kleij)

Tijdens het onderzoek zijn 66 keramiek- en glasfragmenten aangetroffen. Het gaat om 27 glasfragmenten behorend tot vier objecten en 39 keramiekfragmenten behorend tot 35 objecten. Het glasmateriaal bestaat uit drie flessen en een bodemfragment. De keramiek bestaat uit steengoed mineraalwaterkruiken, industrieel wit aardewerk (o.a. een kammenbakje), witbakkend aardewerk, roodbakkend aardewerk, een Europees porseleinen kannetje en bordfragmenten van majolica, faience en Aziatisch porselein. Verder zijn er nog fragmenten van kleipijpen aangetroffen.

Vondstnummer 1 (S1000) bestaat uit drie glazen flessen, een steengoed mineraalwaterkruik en een kammenbakje van industrieel wit aardewerk (afbeelding 17). Twee van de flessen zijn champagneflessen van het type gl-fle-147 en dateren uit de periode 1875-1950. De derde fles is een wijnfles van het type gl-fle-94 uit de periode 1875-1900. De mineraalwaterkruik dateert uit de 19^e eeuw, dit soort kruiken werden in die periode vanuit Duitsland geïmporteerd. Dikwijls werden ze hergebruikt als jeneverkruik. Het industrieel witte kammenbakje was onderdeel van een lampetstel en er hoorde oorspronkelijk nog een deksel op. Op basis van het merk aan de onderzijde kan gesteld worden dat dit object in het jaar 1882 geproduceerd is in de fabriek van Petrus Regout te Maastricht (Polling 2006, p. 28-29).

Afbeelding 17. Het kammenbakje.

Vondstnummer 2 (S1) betreft een plat bodemfragment van industrieel wit aardewerk; waarschijnlijk is het een standvlak van een bord. Het object dateert uit de 19^e eeuw en kan zowel in Engeland als in Maastricht geproduceerd zijn.

Vondstnummer 3 (S1v4) bestaat uit een glazen bodemfragment van een cilindrisch object en een randje van industrieel wit aardewerk. Het fragment industrieel wit komt uit de periode 1800-1950, het glasfragment is lastig te dateren en heeft daarom de brede datering van 1700-1950 toegewezen gekregen.

Vondstnummer 5 (S1v6) bestaat uit twee fragmentjes industrieel wit en een roodbakkend fragment. Het aardewerk is afkomstig uit Maastricht of Engeland (dit geldt voor het meeste merkloze industrieel wit aardewerk) en is te plaatsen in de periode 1800-1950. Het roodbakkende fragment is ongeglaazuurd. Hoewel ongeglaazuurd roodbakkend aardewerk in potentie al vanaf 1300 kan voorkomen is dit fragment vermoedelijk, vanwege de dikte en kwaliteit van de scherf, te plaatsen in de periode 1700-1950. Mogelijk gaat het om een 19^e eeuws bloempotfragment.

Vondstnummer 6 (S1v7) bevat een witbakkende knikker en een Europees porseleinen kannetje (afbeelding 18). De knikker kan uit de 17^e, 18^e of 19^e eeuw dateren. Op basis van de context is het echter waarschijnlijk dat het om een 19^e eeuwse knikker gaat. De knikker is 2,1 cm in diameter en heeft roestaanslag op een deel van het oppervlak, de aanslag komt niet uit de knikker zelf; mogelijk heeft het object in de beerput tegen een ijzeren object aangelegd. Knikkers werden voor verschillende doeleinden gebruikt, bekend is dat men de ballen gebruikte om flessen mee af te sluiten. Daarnaast werden ze ook (her)gebruikt om spelletjes mee te doen. Het Europees porseleinen kannetje dateert vermoedelijk uit de tweede helft van de 19^e of de eerste helft van de 20^e eeuw maar omdat niet uit te sluiten is dat het object toch iets ouder is heeft het een vrij brede datering van 1775-1950 toegewezen gekregen. Het kannetje is flink versierd met polychrome bloemen in de kleuren rood, groen en blauw en goudfilet op de rand en in de bloemen. De ruimte tussen de bloemen is opgevuld met merkwaardige grijze en rode

Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein Zandvoort, gemeente Zandvoort

krulletjes/krabbeltjes, een decoratieve vorm waarvan tot dusver geen parallellen bekend zijn. Zoals de naam van het baksel al doet vermoeden is het kannetje ergens in Europa geproduceerd.

Afbeelding 18. De fragmenten van het Europees porseleinen kannetje.

Vondstnummer 7 (S2) bestaat o.a. uit roodbakende fragmenten die tot zeven objecten behoren. Het materiaal dateert grofweg uit de periode 1500-1800 afgezien van twee mogelijke baksteenfragmenten die waarschijnlijk in de 19e of 20e eeuw te plaatsen zijn. Uit één roodbakend fragment is iets meer informatie te halen, het gaat om een bodem-wand fragment dat op basis van de vorm waarschijnlijk tot een wijde grape of sluitpan behoorde (bodem als r-gra-51). De uitwendige zwarte aanslag wijst hier ook op. Dit soort objecten werd vrijwel altijd in Bergen of Zoom of anders in Den Bosch vervaardigd en dateert uit de periode 1650-1850. Verder bevat dit vondstnummer porselein, faience, majolica, industrieel wit aardewerk en pijpjarde.

Het porseleinfragment is onderdeel van een klein bordje (p-bor-1) en dubbelzijdige floraal versierd met kobaltblauw. De contouren van de bladdecoratie zijn eerst aangebracht waarna de bladeren zijn ingekleurd. Dit soort versiering is typisch voor Kangxi porselein (Chinees porselein uit de periode 1680-1780).

De majolica bestaat uit een rand van vermoedelijk een kom en de bodem van een groot bord. De kom dateert uit de tweede helft van de 17^e of eerste helft van de 18^e eeuw. Op de spiegel van het bord is een grof geschilderd landschap met huizen te zien. Deze grove vorm van decoreren is typisch voor majolica uit de 18^e eeuw. Verder is er een proenafdruk op de spiegel te zien, dit is een plaats waar het glazuur is afgebroken. Dit werd tijdens het bakproces veroorzaakt door proenen die tussen de opgestapelde borden in de oven werden geplaatst om te voorkomen dat de borden aan elkaar zouden smelten.

De faience uit dit vondstnummer bestaat uit drie fragmenten van borden of kommen uit de periode 1650-1750, verder zijn er nog twee fragmenten van faience die behoren tot borden van het type f-bor-3 of f-bor-5. Deze fragmenten zijn op basis van de vorm en de grove stilistische decoratie in de periode 1725-1800 geplaatst. Van deze later gedateerde fragmenten is er één doorboord waardoor er een klein gaatje is ontstaan. Omdat het glazuur rond dit gaatje is afgebroken is het duidelijk dat het om een secundaire bewerking gaat; waarschijnlijk betreft het een gat op het bord aan op te hangen.

Het fragment industrieel wit is onderdeel van een standvlak van een bord of kom. Dit fragment heeft, in tegenstelling tot het andere aangetroffen industrieel wit aardewerk, een gelige tint. Dit soort industrieel wit aardewerk noemt men ook wel 'creamware' en is afkomstig uit Engeland uit de periode 1760-1800.

De pijpjarde bestaat uit een kop en een steel van kleipijpen. Hoewel bij het kopfragment het wapen van Gouda te herkennen is aan weerszijden van het hielmerk, is het hielmerk zelf deels afgebroken (er is wel een kroontje te zien). De pijpenkop wordt daarom op basis van de ovoidale vorm in de tweede helft van de 18^e eeuw geplaatst (Duco 2003, p. 201-205). De steel is spiraalvormig reliëfversierd en bevatte oorspronkelijk het woord 'GOUDA'. Op basis van de dikte van de steel (7 mm) kan gesteld worden dat het in ieder geval niet om een 17^e eeuwse steel gaat. De steel dateert ergens uit de 18e of het begin van de 19e eeuw. Beide fragmenten pijpjarde zijn afkomstig uit Gouda.

Vondstnummer 8 (S3) bestaat o.a. uit rood- en witbakend aardewerk dat grofweg in de periode 1500-1800 te plaatsen is, twee ongeglazuurde roodbakende fragmenten kunnen potentieel ouder zijn en één witbakend fragment komt waarschijnlijk uit Friesland en dateert mogelijk uit de 19e eeuw. Verder is er een

rand van een bord aangetroffen (waarschijnlijk w-bor-4), dit bord is afkomstig uit Duitsland en dateert uit de periode 1800-1875. Verder is er een schouderfragment van een Duitse steengoed mineraalwaterkruik (vermoedelijk van het type s2-fle-9, 1775-1875) en een rand een faience bord aangetroffen. De faience rand behoort tot een bord van het type f-bor-3 of f-bor-5, bijzonder is dat dit fragment ongeglazuurd is. Ongeglazuurde faience wordt ook wel biscuit faience genoemd en is relatief zeldzaam. Zowel majolica als faience werd doorgaans twee maal gebakken, eerst werd de klei gebakken tot een bord waarna het bord versierd en geglaazuurd werd om voor een tweede keer gebakken te worden. Bij biscuit objecten heeft de tweede bakgang nooit plaats gevonden, eigenlijk zijn biscuit fragmenten dus halffabricaten. Hoewel dit ongeglazuurde bord doet denken aan lokale faience productie worden dit soort objecten dikwijls op plaatsen gevonden die niet met productieplaatsen in verband te brengen zijn, bovendien is het bekend dat er een handel was in dit soort halffabricaten. Het biscuitfragment, dat dateert uit de 18^e eeuw, is dus geen aanwijzing voor een productieplaats in de omgeving.

Op basis van het bovenstaande dateert laag S1000 waarschijnlijk uit het einde van de 19^e of het begin van de 20^e eeuw. Spoor 1 betreft een beerput. Op basis van de vondsten lijkt het erop dat deze beerput gedurende de 19^e eeuw in gebruik is geweest, mogelijk liep het gebruik door tot in de eerste helft van de 20^e eeuw. De vondsten uit spoor 2 zijn ouder, dit spoor dateert uit de 18^e eeuw. Het materiaal uit spoor 3 loopt qua datering nogal uiteen, naast 19^e eeuwse fragmenten is er ook roodbakkerend materiaal aangetroffen dat zeker van voor 1800 dateert en mogelijk zelfs uit de 17^e of 16^e eeuw komt. Deze verschillen in datering binnen hetzelfde spoor zijn te verklaren door het feit dat het spoor uit moesbedden bestaat. Omdat de meest jonge fragmenten met zekerheid in de 19^e eeuw te plaatsen zijn kan geconcludeerd worden dat de moesbedden in ieder geval ook gedurende deze periode in gebruik waren. Mogelijk waren de moesbedden al in de 18^e eeuw in gebruik maar dit is niet met zekerheid te zeggen.

Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein Zandvoort, gemeente Zandvoort

5. Conclusie

Aan de hand van het proefsleuvenonderzoek kan, mede door het kleine aantal sporen, vooral een landschappelijke interpretatie worden opgesteld (afbeelding 19).

In de ondergrond bevindt zich in het zuidelijk deel van het plangebied een hoog gelegen duin; het duin waar de huidige watertoren op is gebouwd. Er zijn sterke aanwijzingen dat een deel van de top van dit duin is afgegraven en is geëgaliseerd, zeer waarschijnlijk in de 20^e eeuw voor de aanleg van het huidige parkeerterrein.

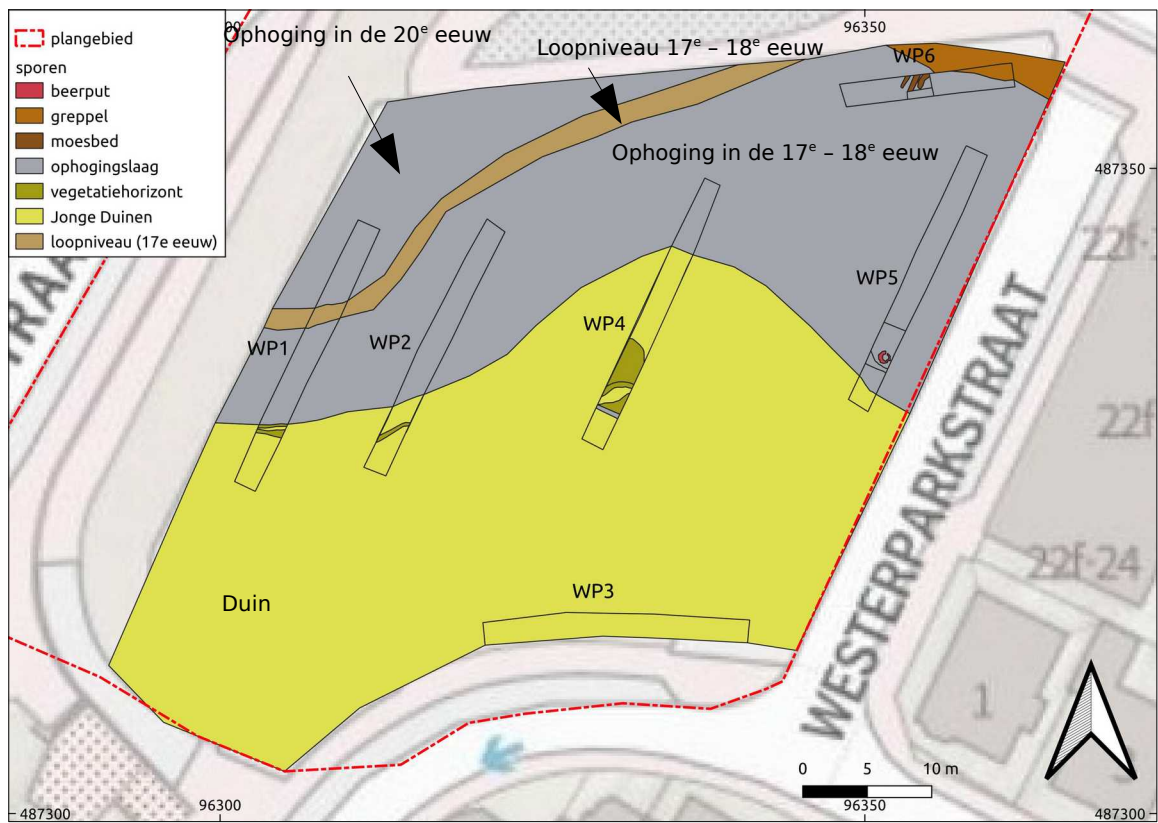
In de noordoosthoek van het plangebied bevindt zich een laagte in het landschap. Hier is geen onverstoord duinzand aangetroffen in de proefsleuven en de boring in eerder onderzoek; dit bevindt zich dieper in de ondergrond.

Het duinlandschap is een zeer dynamisch landschap waar door de invloed van de wind continu lagen zand worden afgezet. In de afgezette duinen kunnen in perioden van relatieve rust vegetatiehorizonten ontstaan door begroeiing. Dergelijke vegetatiehorizonten (lagen S2001, S2002, S2003, S2004, S2005 en S2006) zijn aangetroffen tijdens het onderzoek. Deze vegetatiehorizonten raken ook vaak weer overstoven, maar soms kan ook erosie door de wind plaatsvinden.

In het noordelijke deel van het plangebied zijn op onverstoord duinzand S2000 een ophogingspakket S1002 met daarop intacte loopniveaus S2007 aangetroffen. Baksteenbrokken uit de ophoging S1002 dateren zeer waarschijnlijk tussen de Late Middeleeuwen en de 18^e eeuw; de ophoging dateert dus van na deze periode. In het ophogingspakket zijn houtskoolbrokjes aanwezig en in met name het loopniveau is deze hoeveelheid groot. Mogelijk is het een aanwijzing voor de vuurboet die in de omgeving zou moeten hebben gestaan (afbeeldingen 22, 20 en 21). Op basis van het proefsleuvenonderzoek kan de exacte locatie nog niet worden bepaald. Er zijn geen aanwijzingen dat resten van de vuurboet binnen het plangebied aanwezig zijn. Dat het ergens ter hoogte van Thorbeckestraat 26 en 28, vlak naast het plangebied, heeft gestaan (Cense, 2004) kan echter niet worden uitgesloten.

In de periode nadat het terrein is opgehoogd werd het, mogelijk deels, in gebruik genomen als landbouwgrond. De aanwezigheid van de moesbedden S3 in ophogingslaag S1002 zijn aanwijzingen in die richting. Het is goed denkbaar dat hier aardappels werden geteeld. Het perceel waarbinnen het plangebied valt, lijkt te zijn begrensd door een erfgreppel; greppel S2. Ten noorden hiervan is de Hoge Weg aanwezig; mogelijk deed de greppel tevens dienst als waterafvoer van de weg.

Aan het einde van de 19^e eeuw is het perceel niet meer in gebruik als landbouwgrond; er zijn verschillende gebouwen aanwezig op het perceel. Het enige spoor dat van deze bebouwing over is gebleven is de beerput S1 die aan de achterzijde van huis aanwezig is op dat moment. Van de bebouwing zoals staat weergegeven op de kaart van 1886 (afbeelding 15) is niets teruggevonden. In de 20^e eeuw wordt deze bebouwing gesloopt en de laagte in het noordwesten van het perceel weer opnieuw opgehoogd. Dit is waarschijnlijk gedaan voor de aanleg van de parkeerplaats en voor de weg ter plaatse van waar nu de rotonde aanwezig is.

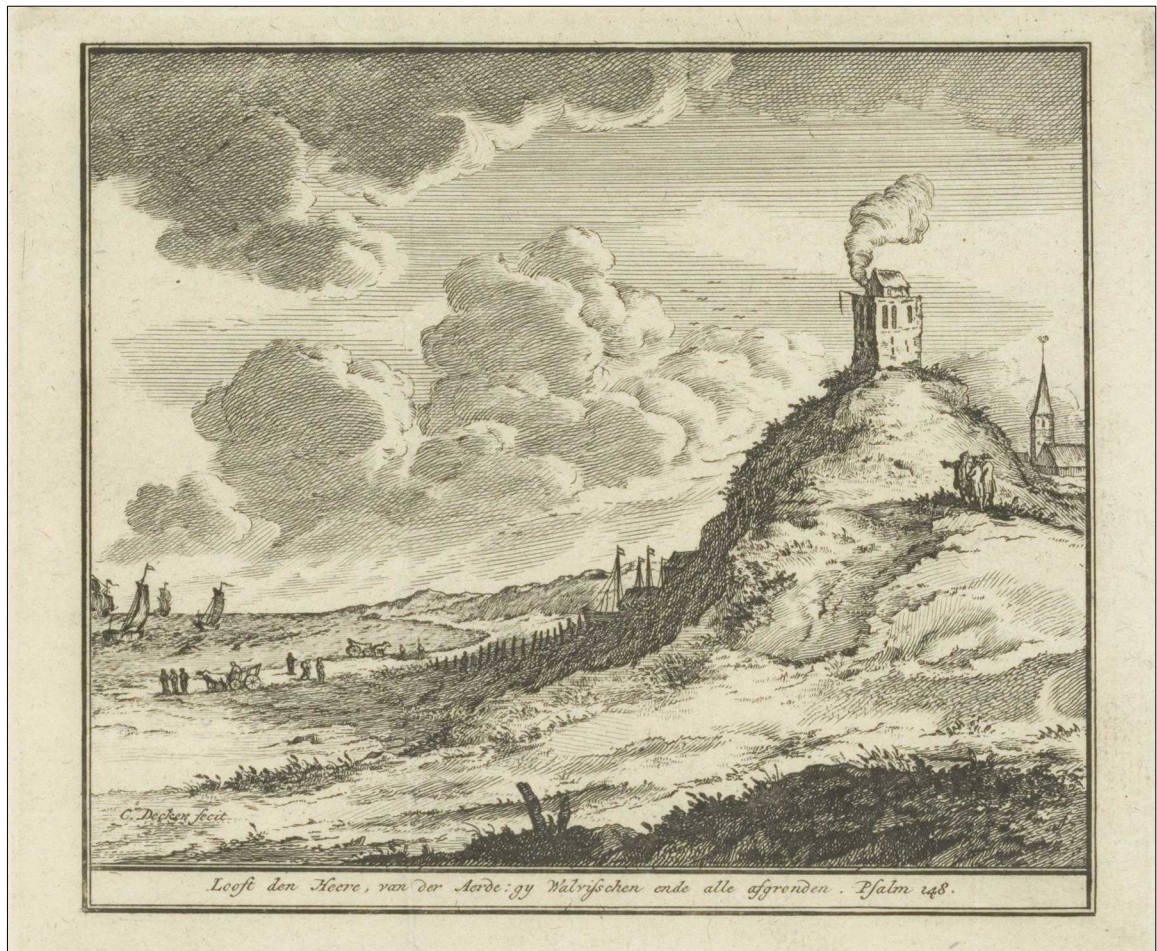

Afbeelding 19. Reconstructie van het landschap binnen het plangebied.

Afbeelding 20. Een tekening van Claes Jansz. Visscher van de Vierbake t' Sandvoord uit 1618 - 1623.

Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein Zandvoort, gemeente Zandvoort

Afbeelding 21. Een tekening met de vuurboet van Coenraet Decker uit de 17^e eeuw.

Afbeelding 22. Het schilderij 'De vrolijke vioolspeler' van Frans Hals uit de 17^e eeuw. Op de achtergrond is de vuurboet van Zandvoort te zien.

Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein Zandvoort, gemeente Zandvoort

6. Beantwoording onderzoeksvragen

A. Algemeen

1. *In welke mate is de bodem in het plangebied verstoord?*
De bodem in het oosten van het plangebied verstoord; in werkput 5 was een diepe verstoring aanwezig tot 1,50 m -mv.
Ook zijn er aanwijzingen voor de afgraving en egalisatie van een duintop in het zuiden van het plangebied; waarschijnlijk voor de aanleg van de huidige parkeerplaats.
2. *Beschrijf de aard en mate van verstoring en het verwachte effect hiervan op een eventuele vindplaats.*
Het betreft de bij vraag 1 benoemde verstoringen. Mocht een eventuele vindplaats aanwezig zijn geweest rond werkput 5 en in het zuiden van het plangebied, dan is deze verstoord door de graafwerkzaamheden. Hier zijn alleen de diepere sporen, zoals water- en beerputten, mogelijk nog aanwezig.
3. *Hoe is de bodemopbouw (laagopvolging en bodemhorizonten)?*
Het plangebied ligt in de jonge Duinen S2000. In het natuurlijke duinzand zijn enkele vegetatiehorizonten (S2001, S2002, S2003, S2004, S2005, en S2006) aangetroffen. Op het natuurlijke duinzand is in de 18^e eeuw een ophogingslaag S1002 opgebracht die het terrein deels egaliseerde om het in gebruik te kunnen nemen als landbouwgrond. Op deze laag S1002 is een loopniveau S2007 aangetroffen eveneens uit waarschijnlijk de 18^e eeuw en daarna. In de 20^e eeuw is het terrein, en de laagte in de noordwestelijke hoek van het plangebied, weer opgehoogd met ophogingslaag S1000; dit werd zeer waarschijnlijk gedaan ter egalisatie voor de aanleg van de parkeerplaats en de rotonde.
4. *Zijn er aanwijzingen voor een archeologische vindplaats en zo ja, wat voor vindplaats betreft het?*
In principe is er een vindplaats aangetroffen in de vorm van de vijf sporen. Er is een beerput aangetroffen waarvan de bijbehorende bebouwing uit de 19^e eeuw niet meer aanwezig is. Deze bebouwing is in de 20^e eeuw gesloopt. Naast de beerput zijn bij het onderzoek ook drie moesbedden en een greppel aangetroffen.
De sporen zijn allemaal aangetroffen in de ophogingslaag S1002; er zijn bij het onderzoek geen sporen gevonden in het natuurlijke duinzand.

B. Specifieke vragen indien een archeologische vindplaats wordt aangetroffen

5. *Wat is de diepteligging, de dikte en de stratigrafische positie van de archeologische laag waarin de vindplaats en/of artefacten zijn aangetroffen?*
In het ophogingspakket S1002 uit de 18^e eeuw is het oud loopniveau S2007 aanwezig; dit is de top van het ophogingspakket. De top van het ophogingspakket bevindt zich tussen +12,20 m NAP (0,40 m -mv) en +11,10 m NAP (1,60 m -mv).
6. *Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig? Hoe is de conserveringstoestand? Wat is de typologische datering?*
Tijdens het onderzoek zijn fragment aardewerk, glas en bot aangetroffen. De conserveringstoestand van deze vondsten is goed. De vondsten kunnen worden gedateerd vanaf mogelijk de 16^e eeuw tot en met de 20^e eeuw.
7. *Zijn archeologische grondsporen aanwezig? Zo ja, wat is hun aard, datering, diepteligging, kwaliteit (gaafheid en conservering) en ruimtelijke verspreiding?*
Er zijn vijf archeologische grondsporen aangetroffen. Het betreft een beerput S1, een greppel S2 en drie moesbedden S3. Deze zijn in ophogingslaag S1002 aangetroffen op een diepte van respectievelijk +11,27 m NAP (0,45 m -mv), +11,70 m NAP (0,40 m -mv) en eveneens +11,70 m NAP (0,4m -mv). De kwaliteit van de sporen is goed, al is er geen koepel meer aanwezig op de beerput. De beerput bevindt zich in het oosten van het plangebied; de greppel en moesbedden in de noordoostelijke hoek van het terrein.
8. *Bieden de vondsten, monsters en sporen een indicatie voor de sociaaleconomische klasse van de gebruikers van het pand?*
Hoewel er weinig vondsten zijn gedaan, lijken de vondsten die zijn aangetroffen in de beerput erop te wijzen dat de bewoners van de bijbehorende bebouwing in de 19^e eeuw tot de gewone burgers behoorden. Binnen het beperkte vondstenspectrum zijn geen fragmenten van luxegoederen aangetroffen. Ook de aangetroffen botresten duiden eerder op een standaard voedingspatroon zonder exotische ingrediënten.
9. *Hoe verhoudt het vondstenspectrum zich dit tot andere opgravingen in de nabijheid en in de bredere regio?*
Er zijn tijdens het onderzoek te weinig vondsten gedaan die kunnen worden vergeleken met andere opgravingen in de omgeving.
10. *Wat is de relatie tussen de vindplaats en andere archeologische waarnemingen in de omgeving?*

Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein Zandvoort, gemeente Zandvoort

Er zijn tijdens het onderzoek te weinig sporen aangetroffen om te spreken van een vindplaats die gerelateerd kan worden aan andere vindplaatsen en waarnemingen in de omgeving.

11. *Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van de vuurboet binnen of in de nabijheid van het plangebied? Zo ja; kan aan de hand van de gevonden resten iets worden gezegd over de ouderdom en constructie hiervan?*

Er zijn indicaties aangetroffen voor de aanwezigheid van de vuurboet in de vorm van brokken houtskool in de loopniveaus in laag S2007. Van de vuurboet zelf zijn geen sporen aangetroffen binnen het plangebied. De hoeveelheid houtskool neemt echter toe in westelijke richting. Aangenomen kan worden dat de vuurboet in de omgeving van het plangebied aanwezig moet zijn geweest; mogelijk vlak naast het plangebied ter hoogte van Thorbeckestraat 26 en 28.

C. Indien geen archeologische vondsten worden gedaan

12. *Is er een verklaring voor het ontbreken van archeologische resten in het plangebied?*

In principe zijn er archeologische sporen aangetroffen bij het onderzoek. Wel zijn andere sporen zoals de bebouwing zoals staat weergegeven op de kaart uit 1886 niet meer aangetroffen; deze bebouwing lijkt te zijn gesloopt voor de aanleg van de parkeerplaats in de 20^e eeuw. Uit de aanwezigheid van de moesbedden en de greppel, samen met het loopniveau en de intacte vegetatiehorizonten, was het echter wel mogelijk een eventuele vindplaats aan te treffen uit de Late Middeleeuwen tot en met de Nieuwe Tijd. Het terrein bevond zich buiten het centrum van Zandvoort en was zeer waarschijnlijk tussen de 18^e en de 19^e eeuw in gebruik als landbouwgrond.

7. Samenvatting, waardering en advies

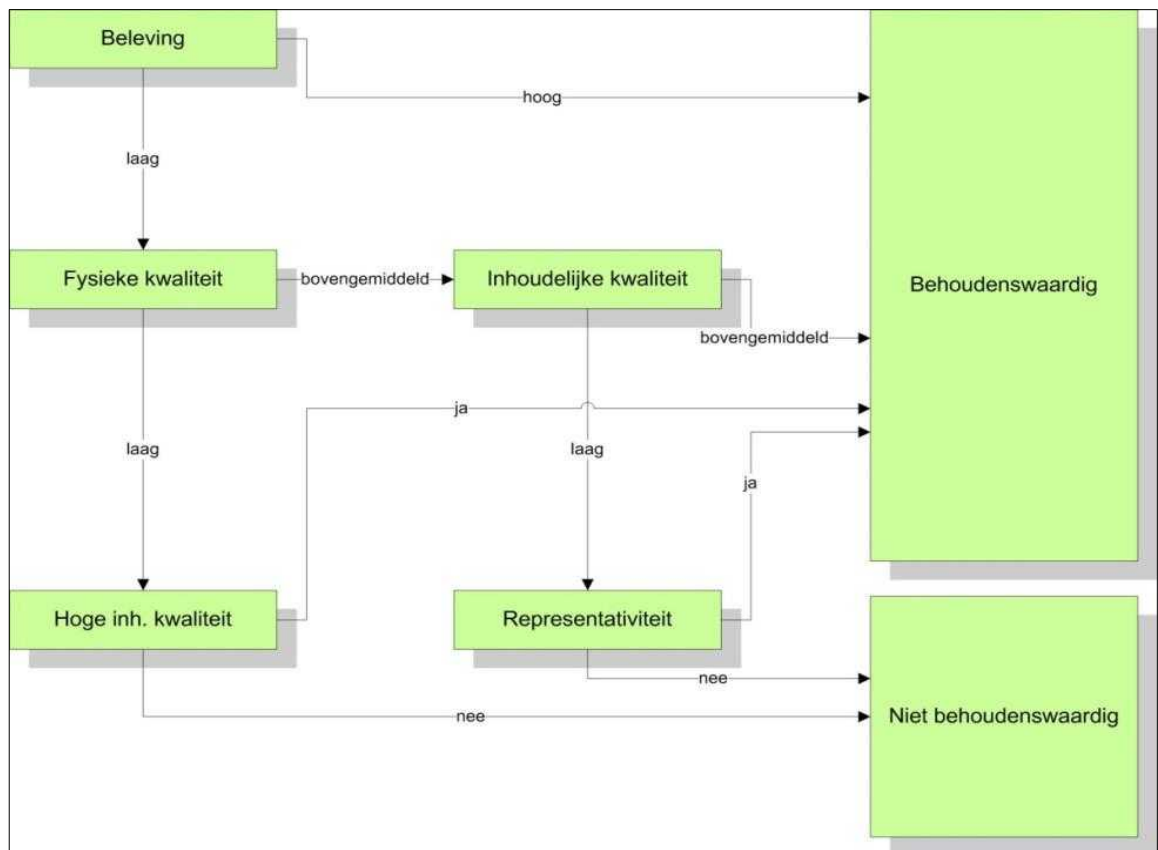
Bij het proefsleuvenonderzoek zijn enkel vijf archeologische sporen aangetroffen in een op ophogingslaag uit de 18^e eeuw. Het betreft de beerput S1, greppel S2 en drie moesbedden S3. De beerput dateert uit de 19^e eeuw. De andere vier sporen zijn zeer waarschijnlijk ouder; mogelijk dateren deze uit de 18^e eeuw. Gemiddeld is het eerste vlak bij het onderzoek tussen de 1,0 m -mv en 1,4 m -mv aangelegd; op de maximale ontgravingsdiepte van de geplande bouw en soms dieper. De sporen zijn aangetroffen in ophogingslaag S1002 en een verstoorde ophogingslaag S1000. In de onverstoorde bodem; het Jonge Duinzand S2000 zijn geen aanwijzingen aangetroffen voor een intacte vindplaats binnen het plangebied. Gezien de aanwezigheid van de bodems in de Jonge Duinen en het loopniveau op het ophogingspakket uit de 18^e eeuw was het zeer goed mogelijk geweest archeologische resten aan te treffen uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd.

Op basis van de resultaten van het archeologische proefsleuvenonderzoek lijkt het er sterk op dat tot op de maximale ontgravingsdiepte bij de geplande civiel-technische werkzaamheden geen archeologisch behoudenswaardige resten zullen worden aangetroffen danwel verstoord zullen raken (tabel 1). Om deze reden wordt geadviseerd geen verder archeologisch onderzoek uit te laten voeren en het plangebied vrij te geven voor de geplande civiel-technische werkzaamheden.

Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein Zandvoort, gemeente Zandvoort

Beleving	Score	Reden
Schoonheid	n.v.t.	Deze criteria hebben vooral betrekking op zichtbare monumenten. Omdat deze binnen het plangebied niet aanwezig zijn wordt op deze punten niet gescoord.
Herinneringswaarde	n.v.t.	
Fysieke kwaliteit	Score	Reden
Gaafheid	1	Delen van het plangebied zijn tot in het zand van de Jonge Duinen verstoord; met name in het oosten van het plangebied. In principe is er een vindplaats aangetroffen in de vorm van de vijf sporen. Op grond van dat alleen diep ingegraven sporen (beerput S1) en een greppel en de drie moesbedden (S2 en S3) zijn aangetroffen is de gaafheid van de vindplaats laag. Het bodemprofiel is onder de recente ophogingslagen grotendeels intact, er zijn echter weinig archeologische waarden aanwezig en op enkele plaatsen werden verstoringen waargenomen. Waarschijnlijk is een deel van het oorspronkelijke maaiveld in de zuidwestelijke hoek van het plangebied in de 20^e eeuw afgegraven voor de aanleg van de parkeerplaats. Het lijkt er echter sterk op dat bebouwing uit de late 19^e eeuw compleet is gesloopt en verwijderd. Er zijn weinig sporen aangetroffen, maar mochten archeologische resten ouder dan de 19^e eeuw aanwezig zijn geweest dan waren daar zeer waarschijnlijk sporen van aangetroffen. De conservering van eventuele vondsten zou ook goed zijn geweest aangezien botmateriaal is aangetroffen dat in goede conditie was.
Conservering	1	
Inhoudelijke kwaliteit	Score	Reden
Zeldzaamheid	1	Er zijn naast ophogingslagen maar vijf sporen aangetroffen. Deze zijn echter niet zeldzaam.
Informatiewaarde	1	De greppel en de moesbedden hebben weinig informatieve waarde; dit type sporen komt veelvuldig voor. De beerput zou enige informatie kunnen verstrekken over de bewoners van het pand waartoe de beerput toe behoorde. Van de bebouwing uit het einde van de 19 ^e eeuw, aan het begin van de 19 ^e eeuw was geen bebouwing aanwezig, is verder niets aangetroffen.
Ensemblewaarde	1	Er zijn geen sporen aangetroffen die een ensemble vormen. De ensemblewaarde is dan ook laag.
Representativiteit	n.v.t.	Er zijn te weinig sporen aangetroffen om deze als representatief aan te merken.

Tabel 1. Scoretabel voor de waardestelling

Afbeelding 23. Het stroomdiagram 'Behoudenswaardige vindplaatsen', KNA 4.1.

Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein Zandvoort, gemeente Zandvoort

8. Bronnen

8.1 Literatuur

Baggerman, M. & J. Vaars, 2020. *Programma van Eisen IvO-P Watertorenplein te Zandvoort, gemeente Zandvoort*.

Boon, H., 2020. *Archeologisch bureauonderzoek Watertorenplein te Zandvoort*. SWECO archeologische rapporten 2335, De Bilt.

Burnier, C.Y., 2015. *Bestemmingplan Zandvoort Centrum en Zandvoort Kostverloren en Prinsessepark Een Bureauonderzoek in het kader van een bestemmingsplan wijziging*. ADC Rapport 3601

Cense, A.M., 2004. *De vrolijke vioolspeler (toegeschreven aan Frans Hals)*. Uit: De Klink; Uitgave van Genootschap "Oud Zandvoort".

Jelgersma, S., Jong, J. de, Zagwijn, W.H & Regteren Altena, J.F., 1970. *The coastal dunes of the western Netherlands; geology vegetational history and archeology*. Mededelingen Rijks Geologische Dienst, no. 21

Kok, T., 2020. *Verkennd booronderzoek Watertorenplein, Zandvoort, gemeente Zandvoort*. Argo 247, Zaandam.

Médard, A., 2018. *Kwaliteitshandboek Archeologenbureau Argo versie 2.1. Argo 1*, Zaandam.

SIKB, 2016. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 4.1*. Gouda.

SIKB, 2005. *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingen (ASB)*.

8.2 Internetbronnen

8.3 Afbeeldingenlijst

Afbeelding 1. Het plangebied waar het archeologische proefsleuvenonderzoek is uitgevoerd op een uitsnede van een topografische kaart.....	4
Afbeelding 2. Het plangebied aan het Watertorenplein (foto richting het zuiden).....	5
Afbeelding 3. De vermoedelijke locatie van het plangebied (rode pijl) op de kaart van Dou uit 1647.....	7
Afbeelding 4. Het plangebied (rood omlijnd) geprojecteerd op de kaart uit 1724. De rode pijl geeft de vermoedelijke locatie van de vuurboet aan.....	8
Afbeelding 5. Het plangebied (rood omlijnd) en de boringen weergegeven op de Kadastrale Minuut uit 1811-1832. Bij de rode pijl is de locatie van de vuurboet in het begin van de 19 ^e eeuw aangegeven. De blauwe pijl duidt een klein gebouwtje met onduidelijke functie aan.....	8
Afbeelding 6. Het plangebied en de boringen weergegeven op de kaart uit 1886. De vuurboet of vuurbaak ten noordwesten van het plangebied is niet meer aanwezig in het straatbeeld. Ook het kleine gebouwtje ten westen van het plangebied is dan verdwenen.....	9
Afbeelding 7. Het plangebied en de locaties van de werkputten en profielen.....	11
Afbeelding 8. Foto 14 van profiel 9 in werkput 4. De foto is genomen richting het westen.....	12
Afbeelding 9. Foto van profiel 10 in werkput 4. De foto is genomen richting het westen.....	13
Afbeelding 10. Foto 16 van profiel 11 in werkput 4. De foto is genomen richting het westen.....	13
Afbeelding 11. Foto van profiel 15 in werkput 1. De foto is genomen richting het noordwesten.....	14
Afbeelding 12. Detailfoto van profiel 15 in werkput 1. Duidelijk is een brok beton zichtbaar in het profiel. Foto is genomen in westelijk richting. Op de foto is de top van het looppniveau zichtbaar met houtskoolbrokken. Boven deze laag is de ophoging uit de 20 ^e eeuw zichtbaar met het betonbrok.....	14
Afbeelding 13. Foto van de beerput S1. Links een foto van de ontgraven beerput voor deze werd open gebroken. Rechts de beerput na het openbreken.....	15
Afbeelding 14. De allesporenkaart afgebeeld op een uitsnede van de Kadastrale Minuut uit 1811-1832.....	16
Afbeelding 15. De allesporenkaart afgebeeld op een uitsnede van de topografische kaart van Zandvoort uit 1886.....	16
Afbeelding 16. Vlakfoto van werkput 6. In de linkerhoek is greppel S2 duidelijk zichtbaar.....	18

Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein Zandvoort, gemeente Zandvoort

Afbeelding 17. Het kammenbakje.....	19
Afbeelding 18. De fragmenten van het Europees porseleinen kannetje.....	20
Afbeelding 19. <i>Reconstructie</i> van het landschap binnen het plangebied.....	22
Afbeelding 20. Een tekening met de vuurboet van Coenraet Decker uit de 17 ^e eeuw.....	23
Afbeelding 21. Een <i>tekening</i> van Claes Jansz. Visscher van de Vierbake t' Sandtvoord uit 1618 - 1623.....	23
Afbeelding 22. <i>Het</i> schilderij ' De vrolijke vioolspeler' van Frans Hals uit de 17 ^e eeuw. Op de achtergrond is de vuurboet van Zandvoort te zien.....	24
Afbeelding 23. Het stroomdiagram 'Behoudenswaardige vindplaatsen', KNA 4.1.....	28

Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein Zandvoort, gemeente Zandvoort

Bijlage 1. Traject archeologische monumentenzorg: stappenplan

In het “stappenplan archeologie” wordt aangegeven welk traject bij planvorming bewandeld moet worden als het gaat om het inpassen van archeologische waarden en verwachtingen. Het is van groot belang om in een zo vroeg mogelijk stadium van de planvorming rekening te houden met de archeologische waarden en verwachtingen en wel voordat men aanvangt met de globale invulling van een plangebied. Het stappenplan gaat uit van een brede inventarisatie van wat er bekend is over de archeologische waarden. Op basis daarvan wordt zeer gericht ingezoomd op voor het plan(gebied) relevante archeologische informatie. Na iedere stap wordt beredeneerd gekozen voor meer diepgaand onderzoek op specifieke plekken, zodat uiteindelijk voldoende bekend is over aanwezige vindplaatsen om gemotiveerde afweging in het ruimtelijke ordeningsproces te kunnen maken.

I. Bureauonderzoek

Het doel van bureauonderzoek is het verwerven van informatie - aan de hand van bestaande bronnen - over bekende of verwachte archeologische waarden binnen of relevant voor het plangebied. Daarnaast moet het bureauonderzoek inzicht bieden in eventueel benodigd inventariserend onderzoek (stap II, zie onder). Een bureauonderzoek bestaat uit een archief- en literatuuronderzoek van archeologische en bodemkundige gegevens die bij RCE, provincie, gemeente en/of andere instanties (b.v. universiteiten, musea) bekend zijn over het betreffende gebied. Het Bureauonderzoek dient de volgende aspecten te behandelen:

- aangeven wat de aanleiding is voor het bureauonderzoek en om welk gebied het gaat. Dit in verband met het bepalen van het onderzoekskader;
- beschrijven van het huidige gebruik van de locatie op basis van beschikbare relevante gegevens;
- beschrijven van het historische grondgebruik of de historische ontwikkeling van het gebied op basis van geofysische, fysische en historisch-geografische gegevens ;
- een korte impressie over de ontstaansgeschiedenis van het landschap ;
- een impressie van de bewoningsgeschiedenis;
- beschrijven bekende archeologische waarden ;
- archeologisch waardevolle terreinen zoals deze zijn opgenomen in het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de RCE. Dezelfde terreinen zijn tevens opgenomen op de Archeologische Monumentenkaarten (AMK) van de provincies. Archeologisch waardevolle terreinen genieten wettelijke bescherming (ex artikel 3 en 6 van de Monumentenwet) of dienen een planologische bescherming te krijgen binnen het bestemmingsplan;
- archeologische vindplaatsen zoals deze in het Centraal Archeologisch Archief (CAA) van de RCE aanwezig zijn. Clustering van vindplaatsen kan wijzen op de aanwezigheid van bewoningssporen uit het verleden;
- beschrijven van de archeologische verwachtingen en opstellen van een gespecificeerd en onderbouwd verwachtingsmodel van de verwachte archeologische waarden;
- aan de hand van de door de RCE ontwikkelde Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden. Gebieden met een hoge of middelhoge archeologische verwachtingswaarde of trefkans komen in ieder geval voor een nader archeologisch onderzoek in aanmerking;
- aan de hand van een meer gedetailleerde provinciale c.q. gemeentelijke verwachtingskaart;
- rapportage met daarin advisering ten behoeve van het vervolgtraject gerelateerd aan de verschillende stadia van het planvormingsproces.

II. Inventariserend veldonderzoek (IVO)

Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het zeer gericht aanvullen en toetsen van de uitkomsten van het bureauonderzoek. Stapsgewijs wordt bekeken óf er archeologische waarden aanwezig zijn en zo ja, wat dan de aard, karakter, omvang, datering, gaafheid, conservering en relatieve kwaliteit is. Ten behoeve van een IVO dient een Programma van Eisen (PvE) opgesteld te worden. In principe wordt het IVO uitgevoerd op basis van een Plan van Aanpak (PvA). Het onderzoek kan bestaan uit de volgende methoden:

- non-destructieve methoden: geofysische methoden (elektrische, magnetische en elektromagnetische methoden eventueel in combinatie met remote sensing technieken);
- weinig destructieve methoden: oppervlaktekartering, booronderzoek, sondering (putjes van maximaal een vierkante meter);
- destructieve methoden: proefsleuven.

Welke methoden (kunnen) worden ingezet hangt af van de locatie en vraagstelling. De onderbouwing voor de in te zetten methoden is in het bureauonderzoek gegeven. Een inventariserend veldonderzoek moet leiden tot een waardering en een archeologisch inhoudelijk selectieadvies.

Bij weinig destructieve methoden gaat het om oppervlaktekartering en booronderzoek. Dit houdt in dat het plangebied wordt gekarteerd door middel van het “belopen” van akkers en weilanden, waarbij gezocht wordt naar aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden. Daarnaast wordt door middel van boringen onderzocht hoe het staat met de bodemopbouw, en of er archeologische lagen of indicatoren te onderscheiden zijn. De aangetroffen vindplaatsen kunnen vervolgens nader bekeken worden met een meer diepgaand booronderzoek. Dit levert nadere informatie over de omvang en waardering op. Soms is het nodig om in dit stadium proefputten te graven.

Een proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd indien uit de minder destructieve onderzoeksmethoden is gebleken dat er in een plangebied waardevolle archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Door middel van het graven van een aantal proefsleuven kunnen de exacte begrenzing, de datering en de graad van

Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein Zandvoort, gemeente Zandvoort

conservering van een vindplaats worden onderzocht. Uit het proefsleuvenonderzoek moet blijken of een vindplaats behoudenswaardig of zelfs beschermwaardig is. Is dit het geval, dan zal bekeken moeten worden of de vindplaats ingepast kan worden in het plan. Het rijks- en ook het provinciaal archeologiebeleid gaat in eerste instantie uit van behoud van het bodemarchief in situ (ter plekke in de bodem).

Eventueel: III. Opgraven ofwel archeologisch vervolgonderzoek

Indien het niet mogelijk is een 'behoudenswaardige of beschermwaardige' vindplaats in situ te bewaren, zal het hier aanwezige bodemarchief voor het nageslacht bewaard dienen te worden door middel van een vlakdekkend onderzoek. Alleen dan is deze stap (stap III) noodzakelijk.

Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort.

Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein Zandvoort, gemeente Zandvoort

Bijlage 2. Tabel archeologische en geologische perioden

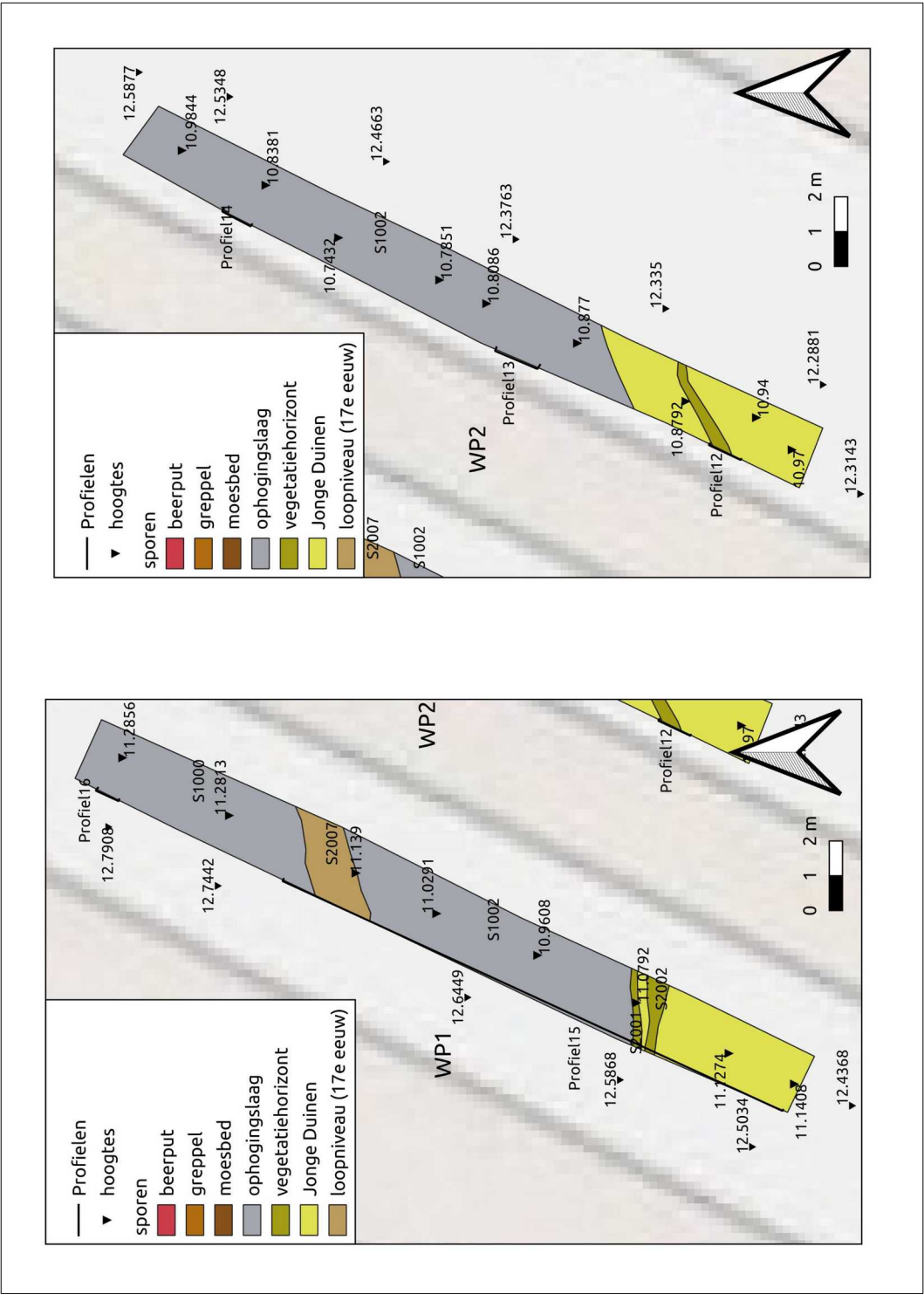
Archeologische periode		Van*	Tot*	Geochronologisch Tijdperk	Geochronologische Tijd	Van*	Tot*
Nieuwe Tijd	Late Nieuwe Tijd	1850	1945	Holoceen	Subatlanticum	-450	nu
	Midden Nieuwe Tijd	1650	1850				
	Vroege Nieuwe Tijd	1500	1650				
Middeleeuwen	Late Middeleeuwen	1050	1500				
	Vroege Middeleeuwen	450	1050				
Romeinse Tijd	Laat Romeinse Tijd	270	450				
	Midden Romeinse Tijd	70	270				
	Vroeg Romeinse Tijd	-12	70				
IJzertijd	Late IJzertijd	-250	-12				
	Midden IJzertijd	-500	-250				
	Vroege IJzertijd	-800	-500				
Bronstijd	Late Bronstijd	-1100	-800				
	Midden Bronstijd	-1800	-1100				
	Vroege Bronstijd	-2000	-1800				
Neolithicum	Laat Neolithicum	-2850	-2000				
	Midden Neolithicum	-4200	-2850				
	Vroeg Neolithicum	-5300	-4200				
Mesolithicum	Laat Mesolithicum	-6450	-5300				
	Midden Mesolithicum	-7100	-6450				
	Vroeg Mesolithicum	-8800	-7100				
Paleolithicum	Laat Paleolithicum	-35000	-8800				
	Midden Paleolithicum	-300000	-35000				

*jaren t.o.v. Christus

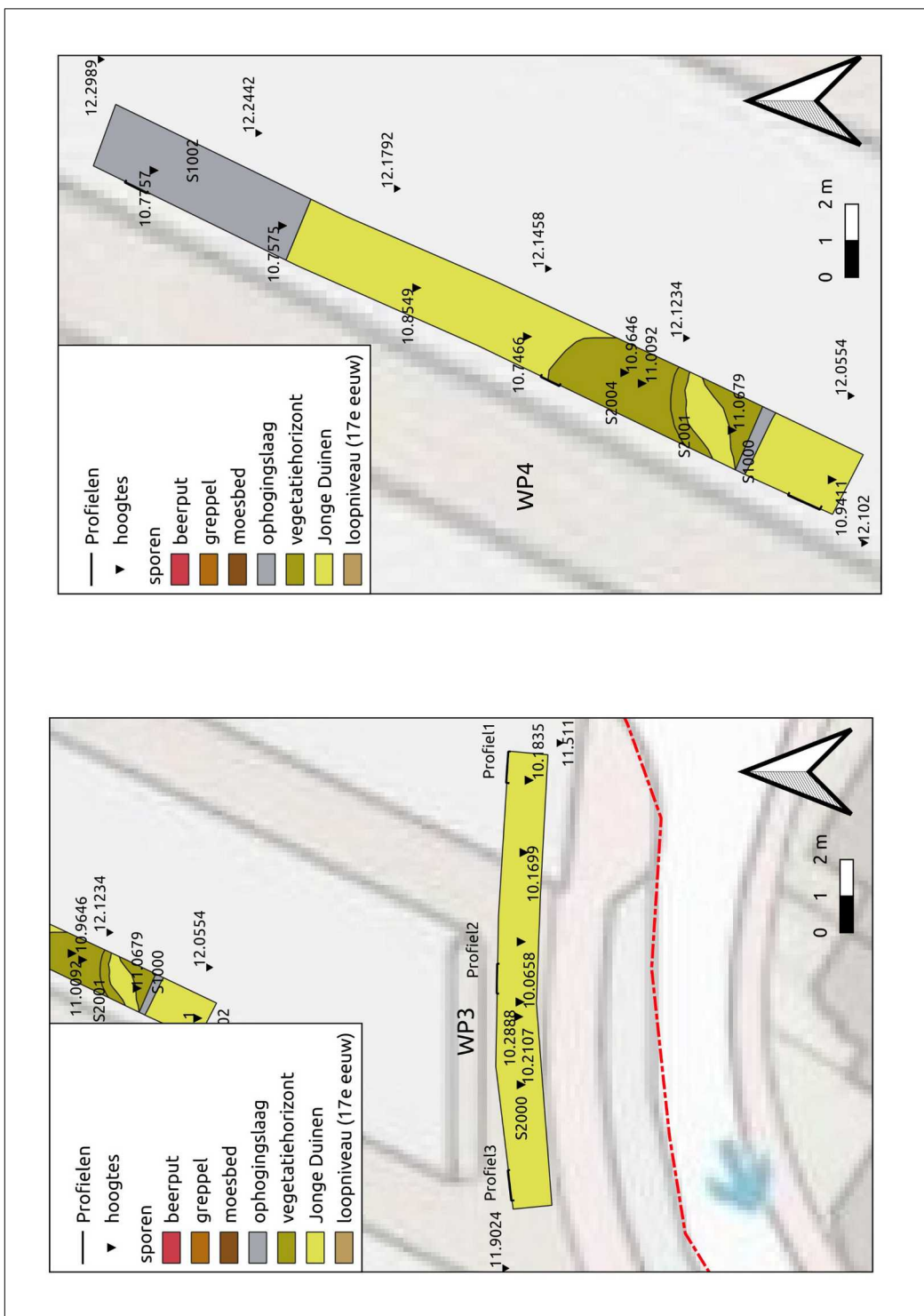
Kleurlegenda

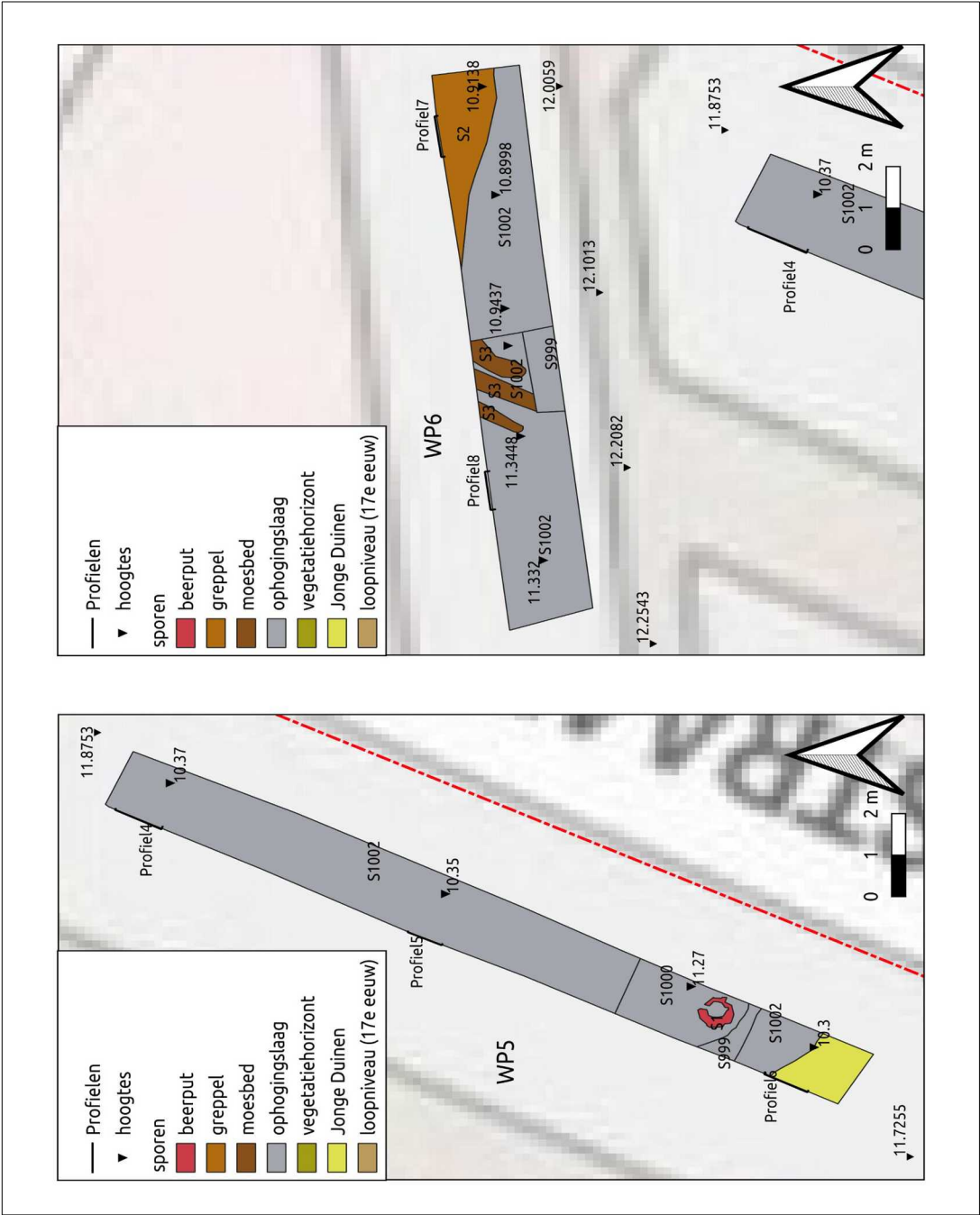
relatief koud klimaat	
relatief warm klimaat	
relatief nat klimaat	
relatief droog klimaat	

Bijlage 3. Proefsleuven

Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein Zandvoort, gemeente Zandvoort

Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein Zandvoort, gemeente Zandvoort

Bijlage 4. Sporenlijst

Spoor	Vulling	Type	Put	Vlak/Profil	Beschrijving	Vlekken	Inclusies	Opmerking
1	1 BEERPUT		5	1	OR Bst			hergebruikte bs, gebroken bs, met schelpkalkmortel gevoegd
1	2 BEERPUT		5	1	LIGR Zs1		sch 1; bst 1	Vulling beerput
1	3 BEERPUT		5	1	DOBR Zs1 H1		bst 2	Vulling beerput
1	4 BEERPUT		5	1	LIGR Zs1		sch 1; bst 1	Vulling beerput
1	5 BEERPUT		5	1	DOBR Zs1 H1			Vulling beerput
1	6 BEERPUT		5	1	LIGR Zs1			Vulling beerput
1	7 BEERPUT		5	1	DOBR Zs1 H1		ker 1	Vulling beerput
1	8 BEERPUT		5	1	LIBR Zs1			insteek beerput
2	1 GREPPEL		6	1	BR TGR Zs1 H1		mo 2; ker 2; bst 2	gelaagde slootvulling
3	1 KUIL		6	1	BR TGR Zs1	LIBR Zs1	ker 1	schopsteekjes, moesbed
999	1 OPHOGINGSLAAG		1	1	LIBR TBR Zs1 H1			
1000	1 OPHOGINGSLAAG		3		GR TBR Zs1 H1		mo 1; ker 1; bst 2	Recent
1002	1 LITHOLAAG		3	1	LIBR Zs1	BR	sch 1; ker 1; bst 1	schelplagen soms aanwezig
2000	1 LITHOLAAG		3	1	LIBR Zs1			Laagpakket van Schoorl/Jonge Duinen
2001	1 LITHOLAAG		4	1	9 BR TGR Zs1 H1		sch 1	
2002	1 LITHOLAAG		4	1	9 BR Zs1		sch 1	
2003	1 LITHOLAAG		4	1	9 BR TGR Zs1		sch 1	
2004	1 LITHOLAAG		4	1	10 BR Zs1 H1		hk 1; sch 1	
2005	1 LITHOLAAG		4		10 BR Zs1		hk 1; sch 1	
2006	1 LITHOLAAG		2	1	BR Zs1 H1		sch 1	
2007	1 LITHOLAAG		1	1	GR TBR Zs1 H1		hk 1	Loopniveau 17e eeuw, met brokjes HK, gelaagd

Bijlage 5. Vondstenlijst

vondst	spoor	materiaalcategorie	verzamelwijze	opmerking
V1.KER	1000	KER	MACH	3x wijntes en 3x ker
V2.KER	1	KER	COUPE	1xker
V3.KER	1	KER	AFWERK	1xker 1x glas
V4.ODB	1	ODB	AFWERK	1xvogelbotje
V5.KER	1	KER	AFWERK	3x ker
V6.KER	1	KER	AFWERK	3xker, 2x bot(zoogd)
V7.KER	2	KER	AFWERK	18xker, 2xkleipijp, 22xbot(1xzoogd, verschillende visbotten en indet fragmenten)
V8.KER	3	KER	AFWERK	8xker, 1x bot

Archeologisch proefsleuvenonderzoek Watertorenplein Zandvoort, gemeente Zandvoort

Bijlage 6. Determinatielijst (Aardewerk)

Determinatielijst Keramiek												
werkput	vondstnummer		N	MAE	keramiegroep	hoofdvorm	nr	beschrijving	begin-datering	eind-datering	fragmentatie	herkomst
3	1	1	2	1 f2		fl	4	mineraalwaterkruk, cilindrische fles met afgeronde schouder, korte cilindrische nek met verdikte lip, wortoor aan schouder, blindmerk onder oor: 'No. 23'; uitwendig zonglazuur	1800	1900	vrijwel compleet	Duitsland
	3	1	2	1 iw		kom		kannenbakje van lampetalei, langgerekt bakje (ca. 19 x 6,2 x 2,5 cm) met afgeronde uiteinden, haaks op één uiteinde bevind zich een opstaande wand die naar het midden afloopt, vermoedelijk ook aan de andere kant (dit gedeelte is afgebroken), dubbelzijdig loodglazuur, beeldmerk onderzijde: beeldmerk 60B met onderbreking in lader onder de 5	1882	1882	archeologisch compleet	Maastricht
5	2	1	1	1 iw				plat bodemfragment dat aan één zijde iets omhoog gaat (waarschijnlijk rand van standvlak van kom of bord), dubbelzijdig loodglazuur	1800	1900	bodem	Maastricht of Engeland
5	3	1	1	1 iw				rand van industrieel wit object, aan één zijde reliëfversierd, dubbelzijdig loodglazuur	1800	1950	rand	Maastricht of Engeland
5	5	1	1	1 iw				afgebroken standing, loodglazuur	1800	1950	bodem	Maastricht of Engeland
5	5	2	1	1 iw				afgebroken dunwandig randfragment, mogelijk van kop of kom, dubbelzijdig loodglazuur	1800	1950	rand	Maastricht of Engeland
5	5	3	1	1 f				ongeglazuurd dikwandig roodbakend wandfragment van cilindrisch of conisch object, waarschijnlijk van dakpan of bloempot	1700	1950	wand	
5	6	1	2	1 ep		kan		randfragmenten van europaes porseleinen kannetjes, loopt naar boven licht taps toe (mogelijk ep-kan-3), uitwendige ribbel op 3,2 cm onder rand, schenklijp, afgebroken verticaal oor (6 tot 7 cm hoog), uitwendige polychrome decoratie: bloemen in roodgroen/lobbaltblauw, blauwe streep onder rand en ribbel, goudfiet op rand, ribbel en bloem, voor de rest ongevuld met rode en grijze krulletjes, dubbelzijdig veldspaatglazuur	1775	1950	rand	Europa
5	6	2	1	1 w		kn		ongeglazuurde witbakende knikker, 2,1 cm diameter, roestvlek	1600	1900	compleet	
6	7	1	2	2 f				twee stuks ongeglaazuurd roodbakend aardwerk, vermoedelijk bouwkeramiek	1800	2000	rand	
6	7	2	1	1 f				roodbakend wandfragmentje, dubbelzijdig loodglazuur	1500	1800	wand	
6	7	3	3	2 f				roodbakende bodems, dubbelzijdig loodglazuur met inwendige gele sliembegoe, 1x met zwarte aanslag op standing	1600	1800	bodem	
6	7	4	1	1 f				roodbakende bodem vaan hoog object, waarschijnlijk kan, dubbelzijdig loodglazuur, standing	1500	1800	bodem	
6	7	5	1	1 f				bodem van vermoedelijk wijde grapeisluitaan met scherpe knik bodem-wand, anders bakpan, inwendig loodglazuur, uitwendig zwarte aanslag	1650	1850	bodem	Bergen op Zoom of Den Bosch?
6	7	6	1	1 p		bor	1	rand van klein diep bord zonder vlag met uitgebogen rand, dubbelzijdig veldspaatglazuur, dubbelzijdige kobbaltblauwe florale decoratie, Kangai porselein	1680	1780	rand	China
6	7	7	1	1 m		bor		bodem van majolica bord, standing, proenafdruk, onderzijde vervuld loodglazuur, bovenzijde tinglazuur, kobbaltblauwe decoratie op spiegel: landschap met huizen (grot geschilderd)	1700	1800	bodem	
6	7	8	2	1 m				rand van majolica, vermoedelijk kom, geen decoratie te zien, onderzijde vervuld loodglazuur, bovenzijde tinglazuur	1640	1750	rand	
6	7	9	1	1 f				bodem van vermoedelijk bord of kom van faience, dubbelzijdig tinglazuur, bovenzijde kobbaltblauwe decoratie: landje met florale decoratie, standing	1650	1750	bodem	Delft
6	7	10	2	2 f				bodems van vermoedelijk bord of kom van faience, dubbelzijdig tinglazuur, bovenzijde kobbaltblauwe decoratie, uitgedraaide standing	1650	1750	bodem	Delft
6	7	11	1	1 f		bor		wandfragment van fbor-3 of fbor-5 (afgerond bord met vlag), dubbelzijdig tinglazuur, kobbaltblauw op vlag, grove stilistische florale decoratie	1725	1800	rand	Delft
6	7	12	1	1 f		bor		randfragment van fbor-3 of fbor-5 (afgerond bord met vlag), dubbelzijdig tinglazuur, kobbaltblauw op vlag, grove stilistische florale decoratie, gaetje door bord vlak onder vlag (secundair bewerkt, geen glazuur in gat) ophangoog?	1725	1800	rand	Delft
6	7	13	1	1 iw				plat bodemfragment van waarschijnlijk bord of kom, creamware	1760	1800	bodem	Engeland
6	7	14	1	1 py				pijpenkop, ovaal model, wapen van gouda aan weerszijden van hiel, hiemerk deels afgebroken (kroontje te zien)	1750	1800	kop	Gouda
6	7	15	1	1 py				pijpenkop (7mm dik), reliëfversierd: de letters Goud., te herkennen (Gouda) met daaronder een spiraalvormige radtempelversiering	1700	1850	steel	Gouda
6	8	1	2	2 f				ongeglazuurde roodbakende fragmenten	1300	1800	wand	
6	8	2	1	1 f				roodbakend randfragment, verdikte uitgebogen rand, dubbelzijdig loodglazuur	1500	1800	rand	
6	8	3	1	1 w				witbakend randfragmentje, dubbelzijdig loodglazuur met koperoxide, lichtgroen van kleur	1700	1900	rand	Friesland?
6	8	4	1	1 w				witbakend wandfragment, inwendig loodglazuur, uitwendig zwarte aanslag	1600	1800	wand	
6	8	5	1	1 w		bor		omgelagen rand van Duits witbakend aardwerk (rand als wbor-4)	1800	1875	rand	Duitsland
6	8	6	1	1 f		bor		rand van fbor-3 of fbor-5, ongeglaazuurd (faience biscuit)	1700	1800	rand	Delft
6	8	7	1	1 f2		fl		afgeronde schouder van steengoed fles, vermoedelijk sz-flr-9, uitwendig zonglazuur	1775	1875	wand	Duitsland

Bijlage 7. Determinatielijst (Glas)

Determinatielijst Glas												
werkput	vondstnummer	subnummer	N	MAE	keramiegroep	hoofdvorm	nr	beschrijving	begin-datering	eind-datering	fragmentatie	herkomst
3	1	1	1	1	1 gls	flie	147	afgeronde schouder, afgebolde bodem, groenkleurig Vleidend overgaat in een lange hals, afgewerkte lip met platte draad, hoog opgebolde bodem, paarskleurig (dunner en hoger model dan V1-Z)	1875	1950	compleet	
3	1	2	1	1	1 gls	flie	147	afgeronde schouder, afgebolde bodem, groenkleurig Vleidend overgaat in een lange hals, afgewerkte lip met platte draad, hoog opgebolde bodem, groenkleurig	1875	1950	compleet	
3	1	3	24	1	1 gls	flie	94	afgeronde schouder, afgewerkte platte draad onder de lip, vormgebazen, licht opgebolde bodem, groenkleurig dunwandig bodemfragment van cilindrisch object	1875	1900	archeologisch compleet	
5	3	1	1	1	1 gls				1700	1950	bodem	